

Η ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Φ Κ Σ Ι Α Ρ Τ Ι Δ Ε Ζ Π Ρ Ι Π Α Π Ο Θ Ε
Κ Υ Σ Ι Α Χ Τ Ι Κ Ε Ω Σ Π Κ Ι Ο Η Π Ο Θ
Μ Α **Ο Υ Σ Ι Α Σ Τ Ι Κ Ε Σ** Ι Λ Θ Ε Σ Φ Ι
Γ Ι Κ Ι Ε Ξ **Π Ρ Ο Ύ Π Ο Θ Ε Σ Ε Ι Σ** Π Ο
Τ **Π Ο Λ Ι Τ Ο Γ Ρ Α Φ Η Σ Η Σ** Κ Ε Ι Σ
Ω Ν Σ Ι Κ Σ Λ Ι Κ Ρ Σ Ι Π Ρ Ο Δ Ε Ο Θ Η
ΙΑ Δ Τ Ι **Σ Υ Σ Τ Α Σ Ε Ι Σ** Ξ Ι Σ Α Ε Σ Ω
Τ Υ Σ Η Α Ρ Τ **Ε Π Ι** Ι Κ Ρ Λ Ε Π Ο Ι Ε Φ
Α Σ Τ Ι Κ Ε Σ Π Ρ **Τ Η Σ** Ο Θ Ε Σ Ε Ι Σ Π
Ρ Ο Ύ Π **Ο Υ Σ Ι Α Σ** Σ Π Δ Ι Σ Ο Υ Τ Ι Α
Δ Κ Σ Ι Α Ρ Τ Ι Δ Ε Ζ Π Ρ Ι Π Α Π Ο Θ Φ
Φ Υ Σ Ι Α Χ Τ Ι Κ Ε Ω Σ Π Κ Ι Ο Η Π Ο Ω

Αθήνα, Ιανουάριος 2023

© 2023, Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity

ISBN: 978-618-84226-8-1

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ αυστηρά η αναδημοσίευση, ολική, μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή, η κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου της έρευνας αυτής με οποιονδήποτε τρόπο (ηλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο), χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity.

Αυτόνομη έκδοση

info@g2red.org

Επιμέλεια/διόρθωση: Σοφία Καραβέλη

Γραφιστικός σχεδιασμός: Ermal N. Tahiraj

Η συγγραφή και παραγωγή του κειμένου «Ουσιαστικές προϋποθέσεις πολιτογράφησης: συστάσεις επί της ουσίας» πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Η Ιθαγένεια στην πράξη».

Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν κείμενο αποτελούν προσωπικές απόψεις του συντάκτη/της συντάκτριας και δεν απηχούν απαραίτητα τις απόψεις του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του ΕΟΧ ή του Διαχειριστή Επιχορήγησης του Προγράμματος Active citizens fund στην Ελλάδα (Ίδρυμα Μποδοσάκη σε συνεργασία με το SolidarityNow).

Το έργο «Η Ιθαγένεια στην πράξη» υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης το Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity και εταίρο την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Το έργο ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2021 και θα ολοκληρωθεί τον Μάρτιο του 2023. Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του έργου www.ithageneia.gr.

Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους €13,5 εκατ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014-2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow. Διαβάστε περισσότερα εδώ: www.activecitizensfund.gr.

Η αποτελεσματική και δίκαιη πρόσβαση των μεταναστριών και μεταναστών στην ιθαγένεια δεν εξαρτάται μόνο από την ύπαρξη του σχετικού νομοθετικού πλαισίου· σημαντικό ρόλο παίζει και ο τρόπος εφαρμογής του από τη δημόσια διοίκηση. Ενώ, λοιπόν, ο νόμος ορίζει τις διαδικασίες, η διοικητική πρακτική συχνά αναιρεί την ουσιαστική πρόσβαση στην ιθαγένεια. Έτσι, το έργο «Η Ιθαγένεια στην πράξη» απαντά για πρώτη φορά στην αναγκαιότητα να γίνει ένας απολογισμός της διοικητικής διαδικασίας που σχετίζεται με την απόδοση της ιθαγένειας στην Ελλάδα. Στόχος είναι η συνεισφορά στην ίση πρόσβαση και απόλαυση του δικαιώματος σε αυτή, ενώ ως απώτερος σκοπός τίθεται η βελτίωση των πρακτικών της δημόσιας διοίκησης μέσα από προτάσεις για άρση των εμποδίων που έχουν εντοπιστεί. Απευθύνεται πρωτίστως στην ελληνική δημόσια διοίκηση λαμβάνοντας υπόψη και το όφελος των δικαιούχων. Παράλληλα, επιδιώκεται η ενημέρωση του κοινού σχετικά με το σημαντικό θέμα της ουσιαστικής πρόσβασης στην ιδιότητα του πολίτη.

Το κείμενο «Ουσιαστικές προϋποθέσεις πολιτογράφησης: συστάσεις επί της ουσίας» αποτελεί δράση του έργου «Η Ιθαγένεια στην πράξη». Οι δύο οργανισμοί συνεργάστηκαν στη δημιουργία του περιεχομένου ενώ το Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity ανέλαβε τη νομική τεκμηρίωση και την παραγωγή του έντυπου. Οι πληροφορίες που αφορούν το νομικό πλαίσιο και τις ενέργειες από πλευράς της δημόσιας διοίκησης ισχύουν μέχρι και τη δημοσίευση της παρούσας έκθεσης. Οι συστάσεις αφορούν το ισχύον πλαίσιο.

GENERATION 2.0 FOR RIGHTS, EQUALITY & DIVERSITY

Το [Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity](#) (Generation 2.0 RED) προέκυψε το 2006 ως πρωτοβουλία της δράσης νέων μεταναστευτικής καταγωγής οι οποίοι δημιούργησαν μian άτυπη ομάδα καλούμενη «Δεύτερη Γενιά» με αποστολή την εξασφάλιση του δικαιώματος στην ιθαγένεια για την άορατη γενιά των παιδιών που γεννήθηκαν ή μεγάλωσαν στην Ελλάδα από γονείς μετανάστες. Το Generation 2.0 RED ιδρύθηκε καταστατικά το 2013 από τη συνένωση της εν λόγω ομάδας με το ανεξάρτητο ερευνητικό κέντρο «Ινστιτούτο για τα Δικαιώματα, την Ισότητα και την Ετερότητα (i-RED)», με στόχο την οργανική σύνδεση της έρευνας με την εμπειρία του πεδίου.

Σήμερα το Generation 2.0 RED είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που αποτελείται από μία διεπιστημονική ομάδα ανθρώπων διαφορετικής καταγωγής μεταξύ τους, οι οποίοι μοιράζονται το κοινό όραμα ότι όλοι μας, ατομικά και συλλογικά, έχουμε το δικαίωμα σε ισότιμη και ενεργό συμμετοχή σε μια κοινωνία που σέβεται τη διαφορετικότητα. Η αποστολή του Generation 2.0 RED υλοποιείται βάσει μιας ολιστικής προσέγγισης, αφού παρεμβαίνει στο ατομικό, κοινωνικό και θεσμικό επίπεδο με στόχο την ενδυνάμωση ατόμων και κοινοτήτων για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας και της διαφορετικότητας καθώς και την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των διακρίσεων.

Επομένως, ο οργανισμός παρακολουθεί ενεργά τα ζητήματα της ιθαγένειας ήδη από το 2006: την ψήφιση του ν. 3838/2010¹ την κοινωνική αδικία που προκλήθηκε από την [απόφαση 460/2013 του Συμβουλίου της Επικρατείας](#) το οποίο έκρινε αντισυνταγματικές δύο από τις καινοτομίες που εισηγήθηκε ο νόμος αυτός¹ την ψήφιση του ν. 4332/2015 που έδωσε τελικά [το δικαίωμα κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας στα παιδιά των μεταναστών και μεταναστριών](#) που γεννήθηκαν και/ή μεγάλωσαν στην Ελλάδα τέλος, τον ν. 4604/2019 και πρόσφατα τον ν. 4735/2020 που επέφεραν σημαντικές αλλαγές στο σύστημα της πολιτογράφησης. Από το 2015 που κατοχυρώνεται νομικά η ιθαγένεια δεύτερης γενιάς, το Generation 2.0 RED παρακολουθεί αδιαλείπτως την εφαρμογή της νομοθεσίας για την κτήση ιθαγένειας και τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό, τον Ιούλιο του 2020, δημοσίευσε την [Έκθεση για τις Διευθύνσεις Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών](#).

¹ Η πρώτη αφορούσε την καθιέρωση ειδικών διαδικασιών κτήσης της Ελληνικής Ιθαγένειας για τα παιδιά των μεταναστών και μεταναστριών (Δεύτερη Γενιά) είτε από τη γέννησή τους, εάν οι γονείς τους διέμεναν μόνιμα και νόμιμα στη χώρα επί τουλάχιστον 5 συνεχόμενα έτη, είτε κατόπιν επιτυχούς ολοκλήρωσης της παρακολούθησης 6 τουλάχιστον τάξεων της ελληνικής εκπαίδευσης. Η δεύτερη καινοτομία είχε να κάνει με το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές τοπικής αυτοδιοίκησης για ορισμένες κατηγορίες νομίμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, καθώς και για τους ομογενείς.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η [Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου](#) (ΕΛΕΔΑ) είναι σωματείο με πολυετή δράση στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (έτος ίδρυσης 1953).

Είναι μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και συμμετέχει στην Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Από το 2011, σε συνεργασία με δύο εταίρους, έχει επιλεγεί από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ως εθνικό σημείο επαφής για την Ελλάδα με σκοπό τη συγκέντρωση στοιχείων και πληροφοριών σε θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων και διακρίσεων.

Στους τομείς παρέμβασής της περιλαμβάνονται ζητήματα που αφορούν μεταξύ άλλων: τις μειονότητες, τη μετανάστευση και το άσυλο, τη ρητορική του μίσους και τη ρατσιστική βία, τον σεξισμό και την έμφυλη βία, τη δικαιοσύνη, το σωφρονιστικό σύστημα καθώς και τις σχέσεις κράτους-εκκλησίας. Η δράση της συνίσταται στη μελέτη των προβλημάτων των πολιτών, στην υποβολή προτάσεων και νομοτεχνικών ρυθμίσεων για την επίλυσή τους, στην άσκηση συνηγορίας, στη στρατηγική επίλυση υποθέσεων, στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και την εμβάθυνση του δημόσιου διαλόγου γύρω από τα ανθρώπινα δικαιώματα με διαλέξεις, συνέδρια, καμπάνιες, δημοσιεύσεις και λοιπές εκδηλώσεις.

Από το 2008 έως το 2009, επεξεργάστηκε, με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της, [σχέδιο νομοθετικής πρωτοβουλίας για έναν νέο Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας](#). Το σχέδιο αυτό αποτέλεσε το θεμέλιο της μεταρρύθμισης του 2010. Στη συνέχεια, το 2012, πραγματοποίησε τη διαδικτυακή καμπάνια με τίτλο [«Τα παιδιά των μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα έχουν δικαίωμα στην ελληνική ιθαγένεια»](#) και τοποθετήθηκε [ως διάδικος ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας](#) στην υπόθεση που αφορούσε τη συνταγματικότητα των μεταρρυθμίσεων του 2010. Έκτοτε παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις στο πεδίο της ιδιότητας του πολίτη συμβάλλοντας με τη νομική της ειδημοσύνη και με όποιον τρόπο κρίνει πρόσφορο στην εδραίωση του κράτους δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό, μετά τις πρόσφατες νομοθετικές εξελίξεις, η ΕΛΕΔΑ δημοσίευσε την ανακοίνωση [«Ιθαγένεια σε αποκλεισμό»](#).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΑ	
1 Το νομικό πλαίσιο σχετικά με τις ουσιαστικές προϋποθέσεις πολιτογράφησης	13
1.1 Η πορεία των νομικών μεταρρυθμίσεων κατά την τελευταία εικοσαετία	14
1.2 Τελευταίες νομοθετικές και διοικητικές τροποποιήσεις	17
2 Οι εξετάσεις για την πολιτογράφηση αλλογενών	21
2.1 Η Τράπεζα Θεμάτων	22
2.1.1 Γλώσσα	22
2.1.2 Τα τέσσερα γνωστικά αντικείμενα	28
2.2 Ειδικές κατηγορίες εξεταζομένων	35
2.3 Η Επιστημονική Επιτροπή και το μητρώο βαθμολογητών-αξιολογητών	35
3 Γιατί είναι αναγκαία η αναθεώρηση της ισχύουσας Τράπεζας Θεμάτων	37
4 Συστάσεις αναφορικά με τις εξετάσεις πολιτογράφησης	42
4.1 Προτάσεις για το ΠΕΓΠ και την Τράπεζα Θεμάτων	43
4.2 Προτάσεις για τη σύνθεση της Επιστημονικής Επιτροπής	46
5 Τα οικονομικά και τα κοινωνικά κριτήρια ένταξης	47
5.1 Τα ισχύοντα οικονομικά κριτήρια	49
5.2 Τα ισχύοντα κοινωνικά κριτήρια	51
6 Γιατί είναι αναγκαία η κατάργηση του ελάχιστου εισοδήματος	53
7 Συστάσεις σχετικά με τα οικονομικά και τα κοινωνικά κριτήρια ένταξης	58
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	61

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ήρθα στην Ελλάδα με βίζα το 1998, απελπισμένη από την κατάσταση που περνούσε τότε η Αλβανία. Ζω εδώ 24 χρόνια. Την Κυριακή 8 Μαΐου έδωσα εξετάσεις για την ελληνική υπηκοότητα. Πιστεύω πως έγραψα καλά, και προφορικά ακόμα καλύτερα. Στο τέλος αυτής της δοκιμασίας με έπιασε ένα παράπονο, και μέχρι τη Δευτέρα ήμουν ράκος.

Συνειδητοποίησα πως αυτό που έκανα την Κυριακή ήταν η τελευταία προσπάθεια που μπορούσα να κάνω για αυτό. Και 100% σωστές απαντήσεις να έχω δώσει, με το εμπόδιο του εισοδήματος των 7.000 ευρώ, δεν θα μου δώσουν την υπηκοότητα. Από τη στιγμή που μου βάζουν τα μισά ένσημα, χρόνια τώρα, δεν φαίνεται το πραγματικό εισόδημά μου. Ήρθα νέα και γέρασα, και δεν θα μπορέσω στο τέλος να πάρω ούτε μισή σύνταξη.

Πονούσα, έκλαιγα από την απογοήτευση, από τον θυμό, από την άρνηση, από 24 χρόνια ομηρίας και κοροϊδίας, με άδειες διαμονής που πολλές φορές είχαν λήξει όταν φτάνανε στα χέρια μου. Άλλη παγίδα αυτή, που στην αναμονή της άδειας, με μια μπλε βεβαίωση δεν μπορούσες να κάνεις αίτηση ιθαγένειας βάσει νόμου. Με την μπλε βεβαίωση ούτε στην κηδεία του πατέρα μου δεν πήγα, γιατί δεν θα μου επέτρεπαν να γυρίσω.

Σύντομα τελειώνει η δεκάχρονη άδεια διαμονής μου. Και ξέρετε τι άδεια θα μου δώσουν από δω και πέρα; Μόνο για τρία χρόνια. Από την ψυχή μου βγαίνουν ουρλιάζοντας δύο στίχοι ενός ποιήματος: «Αχ, να είχα μια δυνατή γροθιά να χτυπήσω στην καρδιά του βουνού, που δεν μιλάει!».

Μαρτυρία της L.V., (από ανάρτηση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης), Μάιος 2022.

Η πολιτογράφηση αλλογενών αλλοδαπών αποτελεί την κατεξοχήν διαδικασία κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας από ενήλικες αλλοδαπές και αλλοδαπούς που είναι πολίτες τρίτων χωρών ή Ευρωπαϊές και Ευρωπαίοι πολίτες.

Ένα σημαντικό στάδιο της διαδικασίας αυτής είναι οι ουσιαστικές προϋποθέσεις πολιτογράφησης και αφορούν τη διαδικασία διαπίστωσης της κοινωνικής και οικονομικής ένταξης στη χώρα.

Το παρόν κείμενο επικεντρώνεται στην παρουσίαση των ουσιαστικών προϋποθέσεων και την ανάπτυξη προτάσεων βελτίωσης της διαδικασίας, η οποία άλλαξε από το 2020. Πιο συγκεκριμένα, από τη χρονιά αυτή και έπειτα, έχει επέλθει μία σειρά από νομοθετικές τροποποιήσεις, αρχικά με τον ν. 4735/2020 και στη συνέχεια με τις αλλαγές που επέφερε ο ν. 4873/2021. Οι βασικότερες επικεντρώνονται στη διαδικασία εξακρίβωσης των ουσιαστικών προϋποθέσεων της πολιτογράφησης και αφορούν:

- ◆ **Πρώτον, την αντικατάσταση της προφορικής συνέντευξης ενώπιον της Επιτροπής Πολιτογράφησης με εξεταστική διαδικασία για την απόκτηση του Πιστοποιητικού Επάρκειας Γνώσεων για Πολιτογράφηση (ΠΕΓΠ). Η γραπτή και η προφορική δοκιμασία της διαδικασίας αυτής διενεργούνται με θέματα από Τράπεζα Θεμάτων.**
- ◆ **Δεύτερον, την εξέταση των τεκμηρίων οικονομικής και κοινωνικής ένταξης μέσω σχετικών δικαιολογητικών εγγράφων, όπου για πρώτη φορά ορίζεται η προϋπόθεση απόδειξης ελάχιστου επαρκούς εισοδήματος για τα προηγούμενα έτη νόμιμης διαμονής.**

Ήδη από τον πρώτο ενάμιση χρόνο εφαρμογής τους, οι αλλαγές αυτές έχουν επηρεάσει αρνητικά την πρόσβαση των ενδιαφερόμενων ατόμων στη διαδικασία κτήσης ιθαγένειας και αναμένεται να την επηρεάσουν ακόμη περισσότερο στο προσεχές διάστημα. Αυτό δεν αφορά μόνο όσες και όσους αποτυγχάνουν στην εξεταστική διαδικασία –η επιτυχία στην οποία αποτελεί προαπαιτούμενο για την αίτηση πολιτογράφησης– αλλά και

όσους υποψήφιους και όσες υποψήφιες απορρίπτονται στη συνέχεια της διαδικασίας, επειδή δεν πληρούν τα οικονομικά κριτήρια.

Από τον σχεδιασμό έως και την υλοποίηση, εγείρονται σοβαρά ζητήματα ως προς το αν τελικά οι εν λόγω προϋποθέσεις ανταποκρίνονται στην ελληνική πραγματικότητα και κατά πόσο διακριβώνουν επί της ουσίας τον βαθμό της ένταξης των αλλοδαπών στην ελληνική κοινωνία.

Η ανάλυση των ζητημάτων αυτών, όπως και η ανάπτυξη προτάσεων βελτίωσης της νέας διαδικασίας, θα παρουσιαστούν στα επόμενα κεφάλαια. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφεται η εξέλιξη του νομικού πλαισίου σχετικά με τις ουσιαστικές προϋποθέσεις πολιτογράφησης. Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην παρουσίαση της εξεταστικής δοκιμασίας για την απόκτηση του Πιστοποιητικού Επάρκειας Γνώσεων για Πολιτογράφηση μέσα από ερωτήσεις που έχουν συγκεντρωθεί σε Τράπεζα Θεμάτων. Παρουσιάζονται, επίσης, η Επιστημονική Επιτροπή και ο ρόλος της, αλλά και οι διαδικασίες που αφορούν τις ειδικές ομάδες εξεταζομένων. Στη συνέχεια, αναλύονται οι λόγοι που καθιστούν απαραίτητη την αναθεώρηση της ισχύουσας Τράπεζας Θεμάτων, ενώ στο επόμενο κεφάλαιο παρατίθενται προτάσεις αναφορικά με τις εξετάσεις. Το πέμπτο κεφάλαιο εστιάζει στα οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια ένταξης αλλογενών, ενώ στο έκτο αναλύονται οι λόγοι για τους οποίους είναι αναγκαία η κατάργηση του ελάχιστου εισοδήματος ως κριτηρίου για την ένταξη. Κλείνοντας, διατυπώνονται συστάσεις αναφορικά με τα οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια ένταξης και συγκεκριμένα προτάσεις για την ορθή προσέγγιση της εξακρίβωσής τους.

Οι συστάσεις που εμπεριέχονται στο κείμενο εξυπηρετούν τον κεντρικό στόχο του, την υποβολή προτάσεων για μια αποτελεσματικότερη και δικαιότερη διαδικασία εξακρίβωσης της ένταξης. Η ανάλυση και οι συστάσεις αφορούν το καθεστώς πολιτογράφησης όπως ισχύει κατά τον χρόνο συγγραφής του παρόντος κειμένου, μέχρι τον Νοέμβριο του 2022. Κατά τη διαμόρφωσή τους λήφθηκαν υπόψη όλες οι παράμετροι μιας σύνθετης και διοικητικά απαιτητικής διαδικασίας, όπως είναι αυτή της διακρίβωσης των ουσιαστικών προϋποθέσεων πολιτογράφησης αλλογενών στην Ελλάδα.

1

ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΙΚΟΣΑΕΤΙΑ

Η κωδικοποίηση των ισχυουσών διατάξεων για την κτήση ιθαγένειας ως διαδικασία² πραγματοποιήθηκε το 2004 με την υιοθέτηση του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας (ΚΕΙ, ν. 3284/2004). Διατάξεις για πολιτογράφηση, ωστόσο, περιείχε και ο ΚΕΙ του 1955, ενώ η διαδικασία της κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση προβλέπεται ακόμη και στα Συντάγματα της Ελληνικής Επανάστασης. Η πολιτογράφηση, λοιπόν, αποτελεί έναν τρόπο κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας υπαρκτό από σύσταση του ελληνικού κράτους.

Μέσα στον ΚΕΙ, όπως προέκυψε από τον ν. 3284/2004, περιέχονται, μεταξύ άλλων, και διατάξεις για την πολιτογράφηση αλλογενών αλλοδαπών. Οι προϋποθέσεις της διαδικασίας αυτής χωρίζονται σε τυπικές και ουσιαστικές. Οι πρώτες αφορούν την ενηλικιότητα, την απουσία ποινικών και διοικητικών κωλυμάτων, τα προηγούμενα έτη νόμιμης διαμονής στη χώρα, ενώ οι δεύτερες τα κριτήρια ένταξης στη χώρα και την κοινωνία της.

Οι ουσιαστικές προϋποθέσεις εισήχθησαν στον Κώδικα με τον ν. 3838/2010 ως το άρθρο 5Α. Ο νομοθέτης του 2010 προέβλεψε τότε τα εξής:

Ο αλλοδαπός που επιθυμεί να γίνει Έλληνας πολίτης με πολιτογράφηση πρέπει:

α. Να γνωρίζει επαρκώς την Ελληνική γλώσσα, ώστε να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ιδιότητα του Έλληνα πολίτη.

² Οι τρόποι κτήσης ιθαγένειας είναι: η πολιτογράφηση ομογενών, η πολιτογράφηση αλλογενών, η ιθαγένεια λόγω γέννησης/φοίτησης στην Ελλάδα (ν. 4332/15), οι διαδικασίες καθορισμού, η πολιτογράφηση των ανήλικων/άγαμων τέκνων όσων μεταναστριών/μεταναστών απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια, η πολιτογράφηση ομογενών από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ. Βλ. και υπουργείο Εσωτερικών, Γενική Γραμματεία Ιθαγένειας, Παρατηρήσεις επί των στατιστικών στοιχείων έτους 2019, 1η αναθεώρηση Νοέμβριος 2020, <https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2020/11/20201119-StatisticStoix2019v1.pdf>.

β. Να έχει ενταχθεί ομαλά στην οικονομική και κοινωνική ζωή της Χώρας. Για τη διακρίβωση της ομαλής ένταξης του αιτούντος στην Ελληνική κοινωνία συνεκτιμώνται ιδίως τα εξής στοιχεία: η εξοικείωση με την Ελληνική ιστορία και τον Ελληνικό πολιτισμό, η επαγγελματική και εν γένει οικονομική δραστηριότητά του, τυχόν δημόσιες ή κοινωφελείς δραστηριότητές του, ενδεχόμενη φοίτησή του σε ελληνικούς εκπαιδευτικούς φορείς, η συμμετοχή του σε κοινωνικές οργανώσεις ή συλλογικούς φορείς μέλη των οποίων είναι Έλληνες πολίτες, τυχόν συγγενικός του δεσμός και εξ αγχιστείας με Έλληνα πολίτη, η εκ μέρους του σταθερή εκπλήρωση των φορολογικών του υποχρεώσεων, καθώς και των υποχρεώσεων του προς οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης, η κατά κυριότητα κτήση ακινήτου για κατοικία και η εν γένει περιουσιακή του κατάσταση.

γ. Να έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει ενεργά και ουσιαστικά στην πολιτική ζωή της Χώρας σεβόμενος τις θεμελιώδεις αρχές οι οποίες τη διέπουν. Για τη δυνατότητα συμμετοχής στην πολιτική ζωή συνεκτιμώνται ιδίως τα εξής στοιχεία: η επαρκής εξοικείωση με τους θεσμούς του πολιτεύματος της Ελληνικής Δημοκρατίας και την πολιτική ζωή της Χώρας και η βασική γνώση της Ελληνικής πολιτικής ιστορίας, ιδίως της σύγχρονης. Ειδική βαρύτητα στην εκτίμηση περί υιοθέτησης της Ελληνικής πολιτικής ταυτότητας έχουν η συμμετοχή σε συλλογικούς φορείς, πολιτικές ενώσεις ή σωματεία όπου συμμετέχουν και Έλληνες πολίτες, καθώς και η προηγούμενη συμμετοχή στις εκλογές της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης.

Για τη συνδρομή των προϋποθέσεων αυτών, αποφαίνονταν καταρχήν οι Επιτροπές Πολιτογράφησης, οι οποίες μπορούσαν να στηριχθούν «και σε ειδική δοκιμασία (τεστ)» για τη διακρίβωση επιμέρους κριτηρίων που αναφέρονται παραπάνω. Οι Επιτροπές αυτές απαρτιζόνταν από πέντε μέλη: την προϊστάμενη ή τον προϊστάμενο της οικείας αρμόδιας διεύθυνσης, ένα μέλος ΔΕΠ ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος, ένα στέλεχος μίας εκ των οικείων Διευθύνσεων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, έναν ή μία εκπρόσωπο του Συμβουλίου της Αποκεντρωμένης Διοίκησης και ένα μέλος καθ' υπόδειξη της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Η παρουσία του τελευταίου εξυπηρετούσε την ανάγκη «ανοίγματος» της ιδιαίτερα σύνθετης διοικητικής διαδικασίας και σε ειδικούς που δεν υπάγονται μόνο στη δημόσια διοίκηση.

Οι Επιτροπές Πολιτογράφησης συνέρχονταν και καλούσαν τις αιτούσες και τους αιτούντες σε συνέντευξη. Για την προετοιμασία των υποψηφίων σχετικά με τα γνωστικά αντικείμενα ήταν διαθέσιμο το Βιβλίο Συνοπτικών Πληροφοριών Ελληνικής Ιστορίας, Γεωγραφίας και Πολιτισμού. Το περιεχόμενό του δεν κάλυπτε όλες τις πιθανές ερωτήσεις που μπορούσαν να απευθύνουν οι Επιτροπές, γι' αυτό συστηνόταν και η χρήση συμπληρωματικών πηγών ενημέρωσης.

Στη συνέχεια, με τον ν. 4604/2019, επιχειρήθηκαν τροποποιήσεις ως προς τον τρόπο εξέτασης των ουσιαστικών προϋποθέσεων από τις Επιτροπές Πολιτογράφησης. Για την επαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας, προβλέφθηκε εξέταση επιπέδου B1 για κατανόηση/παραγωγή προφορικού λόγου και επιπέδου A1 για κατανόηση/παραγωγή γραπτού λόγου, την οποία θα διεξήγαν οι ίδιες οι Επιτροπές. Από την εξέταση αυτή εξαιρούνταν όσες και όσοι είχαν λάβει ήδη αναγνωρισμένα πιστοποιητικά ελληνομάθειας ή ελληνικής γλώσσας αντίστοιχου επιπέδου, καθώς και όσες και όσοι είχαν ολοκληρώσει επιτυχώς τρεις τάξεις δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ελληνικό σχολείο ή κατείχαν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από ελληνικό ΑΕΙ ή ΤΕΙ.

Επίσης, ως προς την αξιολόγηση γνώσεων σχετικά με την ελληνική ιστορία και τον πολιτισμό, τους θεσμούς του πολιτεύματος, την πολιτική ζωή της χώρας και την πολιτική ιστορία, οι Επιτροπές Πολιτογράφησης θα στηρίζονταν και σε αυτή την περίπτωση σε ειδική δοκιμασία (τεστ) που οι ίδιες θα διεξήγαν. Η εξέταση της γλώσσας και των λοιπών γνωστικών αντικειμένων θα βασιζόταν σε Τράπεζα Θεμάτων. Η Τράπεζα αυτή βρισκόταν σε διαδικασία προετοιμασίας και ολοκλήρωσης κατά το 2019, δεν πρόλαβε όμως να δημοσιευτεί, καθώς το νέο σύστημα του ν. 4604 δεν εφαρμόστηκε ποτέ: ο νόμος δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο του 2019 και τον Ιούλιο πραγματοποιήθηκαν εθνικές εκλογές. Εν συνεχεία, η νέα και παρούσα κυβέρνηση με τον ν. 4674/2020 ανέστειλε την ισχύ των ανωτέρω διατάξεων.

Εκτοτε, η διαδικασία πολιτογράφησης αλλογενών αλλοδαπών έχει υποστεί εκτεταμένες νομοθετικές αλλαγές. Ο ν. 4735/2020, ο οποίος σύμφωνα με τον νομοθέτη αποσκοπούσε στην αντικειμενική, διαφανή αλλά και γρηγορότερη απόδοση της ελληνικής ιθαγένειας, εισήγαγε κρίσιμες τροποποιήσεις στις ουσιαστικές προϋποθέσεις και κυρίως στον τρόπο εξέτασής τους.

Η νέα διαδικασία είχε ημερομηνία έναρξης ισχύος την 1^η Απριλίου 2021. Για πρώτη φορά, υιοθετήθηκε το μοντέλο της γραπτής δοκιμασίας για το Πιστοποιητικό Επάρκειας Γνώσεων για την Πολιτογράφηση (ΠΕΓΠ) που σχεδιάστηκε βάσει του μοντέλου των πανελλαδικών εξετάσεων. Σκοπός των εξετάσεων αυτών, οι οποίες διενεργούνται ταυτόχρονα σε διάφορα εξεταστικά κέντρα ανά την επικράτεια δύο φορές τον χρόνο, κάθε Μάιο και Νοέμβριο, είναι η διακρίβωση της γνώσης της ελληνικής γλώσσας, καθώς και της ελληνικής ιστορίας, της γεωγραφίας, των πολιτικών θεσμών και του πολιτισμού.

Τα θέματα που επιλέγονται στις εξετάσεις και οι απαντήσεις τους προκύπτουν από Τράπεζα Θεμάτων, η οποία έχει εκπονηθεί από επιστημονική επιτροπή και είναι δημοσιευμένη στην ιστοσελίδα του υπουργείου Εσωτερικών.

Από τη γραπτή εξέταση εξαιρούνται άτομα άνω των 62 ετών, όσα έχουν πιστοποιημένη μαθησιακή δυσκολία και τα άτομα με σωματική αναπηρία 67%, τα οποία εξετάζονται προφορικά σε ερωτήσεις από την Τράπεζα. Δεν συμπεριλαμβάνονται όμως σε αυτή την εξαίρεση οι ψυχικά ασθενείς άνθρωποι και δεν υπάρχει μέριμνα για τους αναλφάβητους. Από την υποχρέωση λήψης του ΠΕΓΠ απαλλάσσονται όσες και όσοι έχουν φοιτήσει σε ελληνικό σχολείο,³ είτε σε 9 τάξεις της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είτε σε 6 τάξεις της δευτεροβάθμιας

³ Με το άρθρο 52 του ν. 4795/2021 υιοθετήθηκαν οι τελικές τροποποιήσεις στις προϋποθέσεις απαλλαγής λόγω σπουδών, όπως ισχύουν έως σήμερα.

εκπαίδευσης και όσα άτομα κατέχουν πτυχίο, μεταπτυχιακό ή διδακτορικό από την ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΣΕΛΕΤΕ, ΑΣΠΑΙΤΕ).

Το ΠΕΓΠ είναι προαπαιτούμενο έγγραφο για την κατάθεση της αίτησης πολιτογράφησης. Υποχρέωση να το προσκομίσουν στην αρμόδια Διεύθυνση Ιθαγένειας έχουν και άτομα με εκκρεμείς φακέλους βάσει της προηγούμενης διαδικασίας τα οποία δεν πέρασαν από συνέντευξη ενώπιον Επιτροπής Πολιτογράφησης έως και την 31^η Μαρτίου 2021.

Οι αιτήσεις για συμμετοχή στις εξετάσεις προϋποθέτουν παράβολο 150 ευρώ για όσα άτομα συμμετέχουν με τη νέα διαδικασία, ενώ για όσα έχουν ήδη εκκρεμή αίτηση, η πρώτη συμμετοχή δεν περιλαμβάνει παράβολο.

Για τις λοιπές προϋποθέσεις οικονομικής και κοινωνικής ένταξης, καθώς και για τη δυνατότητα συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας, ο ν. 4735 και οι συνεπακόλουθες διοικητικές πράξεις που προήλθαν από αυτόν προέβλεπαν αρχικά ότι αυτές θα εξετάζονταν με σύντομη τριαντάλεπτη συνέντευξη από τριμελή Επιτροπή Πολιτογράφησης. Η τριμελής Επιτροπή Πολιτογράφησης, με βάση την αρχική απόφαση, απαρτιζόταν από δύο υπαλλήλους της αρμόδιας Περιφερειακής Διεύθυνσης Ιθαγένειας (ΠΔΙ) και έναν υπάλληλο από άλλη ΠΔΙ ή από την Κεντρική Διεύθυνση Ιθαγένειας (μέσω τηλεδιάσκεψης). Η πρόσκληση σε συνέντευξη προϋπέθετε και συμπληρωματικά δικαιολογητικά έγγραφα που αποδεικνύουν την οικονομική και κοινωνική ένταξη, τα οποία θα έπρεπε να προσκομιστούν πριν την ημερομηνία διεξαγωγής της συνέντευξης.

Μία πολύ σημαντική παράμετρος, που προβλέφθηκε για πρώτη φορά με τον ίδιο νόμο, είναι η προσθήκη της σταθερής εργασίας στα κριτήρια οικονομικής ένταξης του άρθρου 5Α του ΚΕΙ. Στη διάταξη αυτή, αρχικά είχε συμπεριληφθεί ως προϋπόθεση και το επαρκές εισόδημα, αλλά εν τέλει απαλείφθηκε με νομοτεχνική βελτίωση πριν την ψήφιση του νομοσχεδίου τον Οκτώβριο του 2020. Παρ' όλα αυτά, η προϋπόθεση αυτή επανήλθε στη σχετική υπουργική απόφαση⁴ για τον προσδιορισμό των τεκμηρίων οικονομικής και κοινωνικής ένταξης, όπου ορίστηκε ότι οι αιτούσες και οι αιτούντες πρέπει να εμφανίζουν ελάχιστο επαρκές εισόδημα. Αυτό υπολογίζεται βάσει του ύψους του κατώτατου μισθού για 3, 5 ή 7 έτη,

⁴ Απόφαση υπουργείου Εσωτερικών υπ' αριθμ. 29845/16.04.2021.

ανάλογα με το καθεστώς διαμονής που κατείχαν ή κατέχουν κατά την αίτηση πολιτογράφησης. Η υποχρέωση αυτή, μάλιστα, ισχύει αναδρομικά και για όσους και όσες έχουν εκκρεμείς αιτήσεις πολιτογράφησης πριν την 1^η Απριλίου 2021.

Οι συνεντεύξεις βάσει του νέου συστήματος ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 2021. Διενεργήθηκαν μόλις για δύο μήνες, αφού τον Δεκέμβριο του 2021 τέθηκε σε ισχύ ο ν. 4873/2021, με τον οποίο εισήχθησαν εκ νέου τροποποιήσεις στο άρθρο 5Α του ΚΕΙ: Αφενός, καταργήθηκε η προφορική συνέντευξη ενώ η εισήγηση για την απόφαση πολιτογράφησης προκύπτει εφεξής από την εξέταση μόνο των συμπληρωματικών εγγράφων, τα οποία αποτελούν τεκμήρια οικονομικής και κοινωνικής ένταξης. Η πρόσκληση σε συνέντευξη από τις τριμελείς Επιτροπές διενεργείται πλέον μόνο σε περίπτωση αμφιβολιών σχετικά με τις προϋποθέσεις των οικονομικών ή κοινωνικών κριτηρίων. Αφετέρου, η δυνατότητα συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας διαγράφηκε από τις ουσιαστικές προϋποθέσεις.

Συνοπτικά, μετά από μία περίοδο συνεχόμενων τροποποιήσεων, οι προϋποθέσεις του άρθρου 5Α του ΚΕΙ που ισχύουν σήμερα είναι οι εξής:

Ο αλλοδαπός που επιθυμεί να γίνει Έλληνας πολίτης με πολιτογράφηση πρέπει:

α. Να γνωρίζει επαρκώς την Ελληνική γλώσσα, ώστε να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ιδιότητα του Έλληνα πολίτη.

β. Να γνωρίζει επαρκώς την Ελληνική ιστορία και γεωγραφία, τον Ελληνικό πολιτισμό και τις συνήθειες του Ελληνικού λαού, καθώς και τον τρόπο λειτουργίας των θεσμών του πολιτεύματος της Χώρας.

γ. (Καταργείται).

δ. Να έχει ενταχθεί ομαλά στην οικονομική και κοινωνική ζωή της Χώρας, έχοντάς την καταστήσει συνεχές κέντρο των βιοτικών του δραστηριοτήτων.

Για τη διακρίβωση της οικονομικής ένταξης του αιτούντος λαμβάνονται υπόψη η ύπαρξη σταθερής εργασίας στη Χώρα και η εν γένει οικονομική του δραστηριότητα, αλλά και η διαρκής εκπλήρωση των φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεών του απέναντι στην Πολιτεία. Για τη διακρίβωση της κοινωνικής ένταξης του αιτούντος λαμβάνονται υπόψη ιδίως η διαμόρφωση συγγενικού δεσμού με Έλληνα πολίτη, η εξοικείωσή του με τα ήθη και έθιμα της Ελληνικής κοινωνίας, η συμμετοχή του σε εθελοντικές δραστηριότητες, αθλητικές ομάδες, δραστηριότητες του δήμου και εκδηλώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

2

ΟΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΑΛΛΟΓΕΝΩΝ

Όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, η απόκτηση του Πιστοποιητικού Επάρκειας Γνώσεων για την Πολιτογράφηση (ΠΕΓΠ) με βάση τις ισχύουσες διατάξεις αποτελεί προϋπόθεση για την κατάθεση της αίτησης πολιτογράφησης.

Ποιες είναι, όμως, αυτές οι προαπαιτούμενες γνώσεις για κάποια ή κάποιον που επιθυμεί να γίνει Ελληνίδα ή Έλληνας πολίτης; Το ερώτημα αυτό απαντάται με μία σύντομη περιγραφή της Τράπεζας Θεμάτων και του περιεχομένου της.⁵

2.1

Η ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ

Η Τράπεζα Θεμάτων περιλαμβάνει 500 ερωτήσεις και αποτελείται από δύο μέρη: το πρώτο αφορά τη γλώσσα (κατανόηση και παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου) και το δεύτερο γνωσιακά θέματα τα οποία εστιάζουν σε τέσσερις θεματικές ενότητες: γεωγραφία, ιστορία, πολιτισμός και πολιτικοί θεσμοί. Η δοκιμασία στην εξέταση αξιολογείται ως επιτυχής όταν η υποψήφια ή ο υποψήφιος συγκεντρώσει το 70% της μέγιστης δυνατής βαθμολογίας όλων των ενοτήτων – τουλάχιστον 66% (40/60) στη γλώσσα και 50% (20/40) στα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα.

2.1.1

ΓΛΩΣΣΑ

Το πρώτο μέρος της Τράπεζας Θεμάτων αφορά την εξέταση ενός επαρκούς επιπέδου γνώσης της ελληνικής γλώσσας. Η εξέταση περιλαμβάνει τρεις ενότητες:

⁵ Τράπεζα Θεμάτων ΠΕΓΠ, ιστοσελίδα Γενικής Γραμματείας Ιθαγένειας υπουργείου Εσωτερικών, <https://www.ypes.gr/trapeza-thematon-pegp/>.

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Η πρώτη ενότητα αποτελείται από τρία μέρη. Στο Α' μέρος περιλαμβάνεται ένα σύντομο κείμενο πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα (π.χ. αρχαιολογικοί χώροι, εκδρομές, καθημερινές συνήθειες, περιβαλλοντικά και άλλα κοινωνικά θέματα). Τα κείμενα προέρχονται συχνά από ειδησεογραφικές ιστοσελίδες και άλλες δημόσιες πηγές και διασκευάζονται για τις ανάγκες των εξετάσεων. Τα περισσότερα από τα κείμενα συνοδεύονται και από μία μικρή φωτογραφία σχετική με το θέμα. Στη συνέχεια, δίνονται οδηγίες για να απαντηθεί μια σειρά από ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής ή/και σωστού/λάθους με βάση τις οποίες ελέγχεται ο βαθμός κατανόησης του γραπτού κειμένου.

Ενδεικτικά αποσπάσματα από την ενότητα:⁶

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1:

Ο Αίσωπος, ο μεγάλος Έλληνας μυθογράφος του 6ου αιώνα π.Χ., γεννήθηκε στη Φρυγία μέσα σε οικογένεια δούλων ιδιοκτησίας του φιλοσόφου Ιάδμονα. Ως σκλάβος στα κτήματα ή βοσκός στα κοπάδια του αφέντη του έζησε δύσκολα παιδικά χρόνια, αν και δεν σταμάτησε να «παλεύει» για δικαιοσύνη. Αργότερα, αγοράστηκε από άλλον αφέντη, ο οποίος εκτιμώντας τα χαρίσματα του δούλου του τον απελευθέρωσε. Στη συνέχεια, λέγεται ότι ο πρώην δούλος στάλθηκε στο Μαντείο των Δελφών από τον βασιλιά της Περσίας Κροίσο, για να πάρει χρησμό. Ωστόσο, βλέποντας την κατάσταση που επικρατούσε στο μαντείο κατηγορήσε τους ιερείς ότι εξαπατούσαν τον κόσμο. Κατά συνέπεια, καταδικάστηκε σε θάνατο και ρίχτηκε από την κορφή του Παρνασσού.

⁶ Όλα τα αποσπάσματα και τα παραδείγματα που παρατίθενται στο κείμενο έχουν συγκεντρωθεί από την Τράπεζα Θεμάτων, όπως έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του υπουργείου Εσωτερικών, <https://exetaseis-itha-geneia.ypes.gr/#topics>.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2:

Η αρχαία Ίκος, την εποχή που ανήκε στην Αθηναϊκή Συμμαχία της Δήλου (478 π.Χ.) απέκτησε μεγάλη πολιτική και οικονομική δύναμη. Στα νερά της έχουν βρεθεί δεκάδες κουφάρια εμπορικών και πολεμικών πλοίων. Μάλιστα είχε κόψει δικό της νόμισμα. Φημισμένη ήταν για το καλό κρασί της. Αμφορείς με την επιγραφή «Ίκιον» βρέθηκαν από τη Μαύρη Θάλασσα μέχρι την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Ακόμη, σήμερα, το ξακουστό εκείνο κρασί συνεχίζει να παράγεται, κυρίως για οικιακή κατανάλωση.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 3:

Στο Μητροπολιτικό μουσείο της Νέας Υόρκης, η συλλογή αρχαίας ελληνικής τέχνης είναι μία από τις πλουσιότερες συλλογές στον κόσμο με έργα μινωικού, μυκηναϊκού πολιτισμού, γλυπτά αρχαϊκής και πρωτοκλασικής περιόδου, αγγεία φημισμένων αγγειογράφων του 8ου αι. π.Χ. Ανάμεσά τους και ο περίφημος «Αρπιστής» (2800 έως 2700 π.Χ.) έργο κυκλαδικού πολιτισμού. Είναι ένα μικρό αγαλματίδιο από μάρμαρο της Πάρου (μόλις 29, 21 εκατοστά) και αναπαριστά έναν μουσικό που κάθεται σε μία καρέκλα ή σε έναν θρόνο, κρατάει μία άρπα και με τα δύο του χέρια και παίζει μια μουσική που επιζεί στους αιώνες.

Το Β΄ μέρος της ενότητας αυτής εμπεριέχει ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής. Το περιεχόμενο των προτάσεων που παρατίθενται σχετίζεται με το αρχικό κείμενο και τη συνολική θεματική της ενότητας. Εντοπίζονται διαφορετικοί τύποι ερωτήσεων, όπως συμπλήρωσης της σωστής απάντησης, συμπλήρωσης λέξης σε κενό, αντιστοίχισης με συνώνυμες ή αντώνυμες λέξεις, μεταφοράς λέξεων στον κατάλληλο γραμματικό τύπο κ.ά.

Ενδεικτικά παραδείγματα από την ενότητα:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1:

Διαλέξτε ποια από τις 3 λέξεις που δίνονται έχει παρόμοια σημασία με την υπογραμμισμένη λέξη /φράση:

- λυππητές: α) μελαγχολικές
β) δυσάρεστες
γ) θλιβερές
ένα σωρό: α) σημαντικά
β) πολλά
γ) αρκετά

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2:

Αντιστοιχίστε κάθε λέξη του κειμένου στον παρακάτω πίνακα με την αντίθετή της. Δείτε και το παράδειγμα:

Λέξη του κειμένου	Αντίθετη λέξη
διάφορα	α. διαφορετικά
1) i) κοινά	β. άχρηστα
ii) αξιόλογα	γ. ασήμαντα
2) iii) χρήσιμα	δ. ανούσια
iv) σημαντικά	ίδια

(οδηγία για το καθένα 0,5 μονάδες)

Στο Γ΄ μέρος της συγκεκριμένης ενότητας οι εξεταζόμενοι και οι εξεταζόμενες καλούνται να γράψουν ένα δικό τους κείμενο έκτασης 80-100 λέξεων το οποίο επίσης σχετίζεται με τη γενικότερη θεματική της παρούσας εξέτασης.

Ενδεικτικά παραδείγματα από την ενότητα:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1:

Διαβάστε το παρακάτω θέμα και γράψτε το δικό σας κείμενο (80-100 λέξεις):

Είστε δημοσιογράφος και γράφετε ένα σύντομο κείμενο που θα δημοσιευτεί στο περιοδικό «Θαλάσσιος κόσμος», υποστηρίζοντας την άποψη ότι οι καθαρές θάλασσες είναι ευθύνη του ανθρώπου. Τι θα γράψετε;

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2:

Διαβάστε το παρακάτω θέμα και γράψτε το δικό σας κείμενο (80-100 λέξεις):

Είστε δημοσιογράφος και γράφετε ένα σύντομο κείμενο με τίτλο: «Η Μετανάστευση των πουλιών», για να ευαισθητοποιήσετε τους αναγνώστες σας αναφορικά με τη σπουδαιότητα της παρουσίας της άγριας ζωής. Το κείμενό σας θα δημοσιευτεί στο περιοδικό: «Φύση και Ζωή».

Κάθε μέρος της ενότητας «Κατανόηση και παραγωγή γραπτού λόγου» βαθμολογείται με 10 μονάδες, με άριστα τις 30 μονάδες.

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Η δεύτερη ενότητα στην εξέταση της γλώσσας στο πλαίσιο του ΠΕΓΓΠ, αφορά την κατανόηση προφορικού λόγου. Οι υποψήφιοι και οι υποψήφιοι αξιολογούνται στην κατανόηση δύο ακουστικών συνομιλιών διαφορετικής θεματολογίας η καθεμία. Στο πρώτο μέρος της διαδικασίας, οι υποψήφιοι και οι υποψήφιοι καλούνται, με βάση τις πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο ηχητικό υλικό, να επιλέξουν τη σωστή απάντηση ανάμεσα σε ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής. Αντίστοιχα στο δεύτερο μέρος, καλούνται να απαντήσουν σε ερωτήσεις σωστού-λάθους. Η διάρκεια της κατανόησης προφορικού λόγου είναι 15 λεπτά και η συνολική βαθμολογία είναι έως 15 μονάδες.

Παραδείγματα των θεματικών ενότητων που περιλαμβάνονται στα ηχογραφημένα κείμενα είναι τα εξής:

- Ολυμπιακός όρκος
- Συνέντευξη με τη συγγραφέα Victoria Hislop
- Αίσωπος, απόσπασμα από μια εγκυκλοπαίδεια

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Η τρίτη και τελευταία ενότητα αφορά την παραγωγή προφορικού λόγου. Πρόκειται για μια προφορική συνομιλία μεταξύ αξιολογητών και υποψηφίων. Οι τελευταίοι εξετάζονται ανά δύο άτομα. Η εξέταση χωρίζεται σε δύο μέρη. Ξεκινά με μια εισαγωγική συζήτηση, η οποία περιλαμβάνει ερωτήσεις γνωριμίας. Παραδείγματα των εισαγωγικών ερωτήσεων κατά την προφορική εξέταση είναι:

- Πότε ήρθατε στην Ελλάδα; Πώς προέκυψε;
- Εργάζεσθε; Αν ναι, πού;
- Γιατί θέλετε να μείνετε στην Ελλάδα;
- Τι σας αρέσει περισσότερο στην Ελλάδα;
- Τι σημαίνει για σας η ελληνική ιθαγένεια;

Το δεύτερο μέρος της εξέτασης στην ενότητα αυτή συνίσταται από «δραστηριότητες επίλυσης προβλήματος»: οι αξιολογήτριες ή αξιολογητές δείχνουν στους υποψήφιους και στις υποψήφιοις δύο φωτογραφίες σχετικές πάντα με την ίδια θεματική που αναπτύχθηκε στα προηγούμενα στάδια της προφορικής εξέτασης και θέτουν ερωτήσεις με στόχο μια σύντομη συζήτηση. Οι υποψήφιοι και οι υποψήφιοι καλούνται να συγκρίνουν τις δύο εικόνες, να εκφράσουν τη γνώμη τους σχετικά με το θέμα ή να επιλέξουν ανάμεσα σε αυτές. Συνήθως οι εικόνες παρουσιάζουν δύο αντιφατικές καταστάσεις, όπως για παράδειγμα μία φωτογραφία που απεικονίζει μια οικογένεια να κάνει διακοπές στο βουνό και μία άλλη που απεικονίζει διακοπές στη θάλασσα. Η διάρκεια της προφορικής αυτής διαδικασίας είναι 15 λεπτά και η βαθμολογία είναι έως 15 μονάδες.

Το δεύτερο μέρος της Τράπεζας Θεμάτων αφορά την αξιολόγηση γνώσεων που σχετίζονται με τη γεωγραφία, την ιστορία, τον πολιτισμό και τους πολιτικούς θεσμούς της Ελλάδας.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η γεωγραφία, ήδη από το προηγούμενο σύστημα, αποτελεί πεδίο εξέτασης των υποψήφιων πολιτογράφησης. Συμπεριλαμβάνει 70 θέματα της Τράπεζας Θεμάτων. Οι ερωτήσεις είναι πολλαπλής επιλογής, σωστού-λάθους, συμπλήρωσης κενού, αντιστοίχισης ή σύντομων ανοιχτών ερωτήσεων. Περίπου τα μισά θέματα της ενότητας συνοδεύονται από έναν χάρτη. Οι χάρτες απεικονίζουν είτε ολόκληρη τη χώρα είτε συγκεκριμένες περιφέρειες με σημάνσεις στα σημεία ενδιαφέροντος, όπως π.χ. λίμνες, ποτάμια, βουνά, κ.ά. Με βάση τις σημάνσεις, ο υποψήφιος ή η υποψήφια καλείται είτε να εντοπίσει στον χάρτη συγκεκριμένα σημεία είτε να καταγράψει πληροφορίες που σχετίζονται με τα εικονιζόμενα σημεία.

Ενδεικτικά παραδείγματα θεμάτων από την ενότητα της γεωγραφίας:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1:

Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λανθασμένο (Λ):

1. Το Ορμένιο είναι το βορειότερο τμήμα του νομού Έβρου, το ακρότατο σημείο της χώρας στον Βορρά, στα ελληνο-βουλγαρικά σύνορα.
2. Η Γαύδος είναι το ανατολικότερο νησί της Ελλάδας.
3. Το νησιωτικό σύμπλεγμα της Μεγίστης βρίσκεται στο ανατολικότερο σημείο της Ελλάδας.
4. Οι Οθωνοί ή αλλιώς Φανοί, το μικρό νησάκι του νομού της Κέρκυρας, είναι το δυτικότερο σημείο της Ελλάδας.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2:

Θέλετε να ταξιδέψετε με αυτοκίνητο από το Μουζάκι Καρδίτσας στην Κάρυστο, ξοδεύοντας παράλληλα κάποιο χρόνο για να γνωρίσετε τις πρωτεύουσες των παλαιών νομών από τους οποίους θα περάσετε. Σε ποιες πόλεις θα σταματήσετε;

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 3:

Σημειώστε Σωστό (Σ) ή Λανθασμένο (Λ):

1. Στο Αιγαίο Πέλαγος εκβάλλουν: ο Αλιάκμονας, ο Πηνειός, ο Σπερχειός.
2. Στο Ιόνιο Πέλαγος εκβάλλουν: ο Άραχθος, ο Λούρος, ο Αχελώος, ο Εύηνος, ο Μόρνος.
3. Ποταμοί της Πελοποννήσου είναι ο Αλφειός, ο Λάδωνας και ο Ευρώτας.
4. Ο Αώος ποταμός πηγάζει από την Πίνδο, περνά στην Αλβανία και εκβάλλει στο Αιγαίο Πέλαγος.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 4:

Να συμπληρώσετε το κενό με τη σωστή απάντηση:

1. Η λίμνη Τριχωνίδα βρίσκεται στον νομό .....
2. Η λίμνη Βόλβη βρίσκεται στον νομό .....
3. Η λίμνη Υλίκη βρίσκεται στον νομό .....
4. Η λίμνη Δοϊράνη βρίσκεται στον νομό .....

ΙΣΤΟΡΙΑ

Όπως και η γεωγραφία, έτσι και η ιστορία, είχε αποτελέσει ενότητα εξέτασης ενώπιον των Επιτροπών Πολιτογράφησης η οποία διατηρήθηκε με την καθιέρωση της Τράπεζας Θεμάτων. Με βάση τη διαδικασία γραπτής εξέτασης, οι υποψήφιοι και οι υποψήφιοι καλούνται να απαντήσουν σε 80 θέματα. Οι ερωτήσεις διακρίνονται σε πολλαπλής επιλογής, σύντομης ανάπτυξης, συμπλήρωσης κενών, αναγνώρισης ιστορικών προσωπικοτήτων από φωτογραφίες και αντιστοίχισης φωτογραφιών με ονόματα. Οι ιστορικές περίοδοι που καλύπτονται εκτείνονται από την αρχαία Ελλάδα έως και τη σύγχρονη μεταπολιτευτική ιστορία.

Ενδεικτικά παραδείγματα θεμάτων από την ενότητα της ιστορίας:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1:

Να εξηγήσετε με 30 περίπου λέξεις τι ήταν τα παρακάτω:

1. Το Σύνταγμα της Επιδαύρου
2. Η Σεισάχθεια

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2:

Να εξηγήσετε με 30 περίπου λέξεις σε ποιες περιστάσεις της Ιστορίας οφείλονται οι εκφράσεις:

1. «Το έριξα δαγκωτό»
2. «Κατοχικό σύνδρομο»

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 3:

Σημειώστε στα παρακάτω το Σωστό (Σ) και το Λάθος (Λ):

1. Η Β΄ Ελληνική Δημοκρατία (1828 -1832) ήταν η πρώτη περίοδος αβασιλευτού πολιτεύματος στην Ελλάδα.

2. Η περιοχή της Μικράς Ασίας, όπου κατά τον Α΄ Ελληνικό Αποικισμό εγκαταστάθηκαν Ίωνες, ονομάστηκε Ιωνία.

3. Ο βασιλιάς της Ηπείρου Πύρρος νίκησε τους Ρωμαίους στην Κάτω Ιταλία με εντυπωσιακά μικρές απώλειες.

4. Η Εθνική Τράπεζα ιδρύθηκε πριν από τα μέσα του 19ου αιώνα.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Η θεματική ενότητα του πολιτισμού, όπως ίσχυε και στο προηγούμενο σύστημα, περιλαμβάνει 70 ερωτήσεις και χωρίζεται σε δύο μέρη. Η πρώτη ενότητα ονομάζεται «Αρχαιότητες και πολιτιστική κληρονομιά» και οι ερωτήσεις ακολουθούν μια σχηματική χρονική αλληλουχία, η οποία περιλαμβάνει την προϊστορία, την αρχαιότητα, τη βυζαντινή και νεοκλασική περίοδο. Στο πλαίσιο αυτής της ενότητας, το περιεχόμενο αφορά σε μεγάλο βαθμό πολιτιστικά μνημεία, εκκλησίες, αγάλματα τα οποία απεικονίζονται σε φωτογραφίες. Περιλαμβάνονται επιπλέον ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και αντιστοίχισης οι οποίες συνδέονται με αντίστοιχες φωτογραφίες.

Παραδείγματα από το πρώτο μέρος της ενότητας του πολιτισμού:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1:

Ο Νεοκλασικισμός φτάνει στην Αθήνα κατά την περίοδο της ανεξαρτησίας της (1830), όταν δηλαδή η αναβίωση της ελληνικής τέχνης στις άλλες ευρωπαϊκές πόλεις ακμάζει. Χαρακτηρίζεται από επανεμφάνιση αρχιτεκτονικών στοιχείων, όπως οι κίονες με τα ιωνικά κυρίως κιονόκρανα, τα οποία παραπέμπουν στην αρχαιοελληνική αρχιτεκτονική. Σημειώστε, ποια από τα εικονιζόμενα κτήρια παρακάτω είναι στο πνεύμα του Νεοκλασικισμού.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2:

Το Ιερό Βήμα ενός βυζαντινού ναού:

- A. Είναι το μέρος όπου κάθονται τα παιδιά
- B. Βρίσκεται πάντα στην ανατολική πλευρά του ναού
- Γ. Συνήθως είναι διακοσμημένο με αιογραφίες
- Δ. Είναι το μέρος απ' όπου μπαίνουν οι πιστοί στον ναό

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 3:

Ο ναός του Ηφαίστου, γνωστός ως «Θησείο» στην ομώνυμη περιοχή των Αθηνών αποτέλεσε κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας εκκλησία του Αγίου Γεωργίου και κατά τον 19ο αιώνα κτίσθηκε μικρότερο αντίγραφο του:

- A. Στο Άμστερνταμ
- B. Στο Βερολίνο
- Γ. Στη Βιέννη
- Δ. Στη Σόφια

Το δεύτερο μέρος της ενότητας αυτής ονομάζεται «Σύγχρονος πολιτισμός» και αφορά τη σύγχρονη πολιτισμική παραγωγή. Περιέχει ερωτήσεις σχετικές με τη μουσική, τον κινηματογράφο, τη λογοτεχνία, την ποίηση και τον αθλητισμό. Ακόμη, περιλαμβάνει ερωτήσεις σχετικές με θρησκευτικές πρακτικές στην Ελλάδα. Και εδώ περιλαμβάνονται ασκήσεις συμπλήρωσης κενού, σωστού-λάθους και αντιστοίχισης.

Παραδείγματα από το δεύτερο μέρος της ενότητας του πολιτισμού:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1:

Σημειώστε ποια/ποιες από τις παρακάτω προτάσεις είναι Σωστή/Σωστές και ποια/ποιες είναι Λάθος:

- A. Οι Ολυμπιακοί αγώνες του 1944 ακυρώθηκαν λόγω του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου

- B. Πριν από κάθε Ολυμπιάδα, η αφή της Ολυμπιακής φλόγας γίνεται στον Παρθενώνα
- Γ. Η ΔΟΕ (Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή) εκλέγει την πόλη που διοργανώνει κάθε φορά τους Ολυμπιακούς αγώνες
- Δ. Οι Ολυμπιακοί αγώνες το 2024 θα διεξαχθούν στο Παρίσι

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2:

Σημειώστε τις σωστές απαντήσεις:

Στις αρχές του 20ού αιώνα ιδρύθηκε η Ελληνική Εθνική Σχολή Μουσικής, στα πρότυπα των αντίστοιχων Σχολών της Δυτικής Ευρώπης, η οποία στόχευε στη δημιουργία εθνικής μουσικής και στα πρώτα της βήματα βασίστηκε:

- A. Στην παραδοσιακή ελληνική μουσική
- B. Στα δημοτικά τραγούδια
- Γ. Στη βυζαντινή υμνωδία
- Δ. Στην Οθωμανική μουσική

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 3:

Ποιος σπουδαίος Έλληνας αρχιμουσικός συνεργάστηκε, μεταξύ άλλων, και με τη Μαρία Κάλλας σε παραγωγές όπερας στη Νέα Υόρκη και το Μιλάνο;

- A. Μιλτιάδης Καρύδης
- B. Δημήτρης Μητρόπουλος
- Γ. Κωνσταντίνος Καρύδης
- Δ. Λεωνίδας Καβάκος

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

Στη θεματική ενότητα που περιλαμβάνει τους πολιτικούς θεσμούς περιλαμβάνονται 80 θέματα. Οι υποψήφιοι και οι υποψήφιοι καλούνται να συμπληρώσουν ασκήσεις σωστού-λάθους, αντιστοίχισης, συμπλήρωσης κενού. Οι ερωτήσεις αφορούν θέματα που σχετίζονται με τη λειτουργία των θεσμών, των δικαιοδοσιών ανά υπουργείο και άλλα ζητήματα συναφή με θεσμικά όργανα του κράτους.

Παραδείγματα από την ενότητα των πολιτικών θεσμών:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1:

Συμπληρώστε τα κενά στις παρακάτω διατυπώσεις:

Μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, η Διάσκεψη των Προέδρων με _____ ή με πλειοψηφία _____ ορίζει τα μέλη των Ανεξάρτητων Αρχών που προβλέπονται στο Σύνταγμα. Με _____ ή με πλειοψηφία _____ επιλέγει τον _____, τον _____ και _____ μέλη της Στατιστικής Αρχής και εκφράζει _____ μετά από _____ για την επιλογή των Δικαστικών Λειτουργιών σε κορυφαίες θέσεις της Δικαιοσύνης.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2:

Συμπληρώστε τα κενά στις παρακάτω διατυπώσεις:

Το πολυκομματικής σύνθεσης Προεδρείο της Βουλής αποτελείται από τον _____, οκτώ _____, _____ Κοσμήτορες και _____ γραμματείς.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 3:

Σημειώστε σε ποιο από τα Σώματα Ασφαλείας/Ενοπλες Δυνάμεις αντιστοιχούν τα παρακάτω πηλίκια (απεικονίζονται πηλίκια σε φωτογραφίες προς αντιστοίχιση).

2.2

ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΩΝ

Άτομα άνω των 62 ετών, άτομα διαγνωσμένα με μαθησιακές δυσκολίες και άτομα που πάσχουν από παθήσεις στα άνω άκρα, εξετάζονται προφορικά σε Ειδικά Εξεταστικά Κέντρα. Στις εξετάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί με το νέο σύστημα, Ειδικά Εξεταστικά Κέντρα έχουν λειτουργήσει έως τώρα μόνο σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, χωρίς μέριμνα για τη μετακίνηση ατόμων που εμπίπτουν σε αυτές τις κατηγορίες και βρίσκονται σε άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Οι υποψήφιοι και οι υποψήφιοι εξετάζονται προφορικά με προσαρμοσμένα θέματα και ειδική ύλη ανά κατηγορία αναπηρίας. Διαφορετικά θέματα έχουν να αντιμετωπίσουν τα άτομα με αναπηρία άνω του 67% και διαφορετικά τα άτομα με οπτική αναπηρία. Κατά αντίστοιχο τρόπο ορίζεται και ο χρόνος προετοιμασίας για κάθε αντικείμενο εξέτασης. Οι κωφές και οι κωφοί και οι υποψήφιοι και οι υποψήφιοι με προβλήματα ακοής εξετάζονται παρουσία διερμνέα της νοηματικής γλώσσας.

2.3

Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΟ ΜΗΤΡΩΟ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΩΝ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΩΝ

Τον Νοέμβριο του 2020 με απόφαση του Γενικού Γραμματέα Ιθαγένειας συστάθηκε η Επιστημονική Επιτροπή, η οποία είναι αρμόδια για τη συγκρότηση και λειτουργία της Τράπεζας Θεμάτων, την ανανέωση και επιλογή των θεμάτων, την εποπτεία των εξετάσεων και την επίβλεψη της εξεταστικής διαδικασίας ως προς τα επιστημονικά της αντικείμενα, συμπεριλαμβανομένης και της διενέργειας των προφορικών εξετάσεων

για την απόκτηση του ΠΕΓΠ.⁷ Η θητεία της είναι τριετής και η σύνθεσή της επταμελής. Ως πρόεδρος και αναπληρωτής ή αναπληρώτρια πρόεδρος αναλαμβάνουν ομότιμοι ή εν ενεργεία πρωτοβάθμιοι καθηγητές ημε-δαπού ΑΕΙ και τις υπόλοιπες θέσεις συμπληρώνουν ειδικοί επιστήμονες για κάθε γνωστικό αντικείμενο, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Ως γραμματέας της Επιτροπής ορίζεται υπάλληλος της Γενικής Γραμματείας Ιθαγένειας.

Επιπλέον, συγκροτήθηκε Μητρώο βαθμολογητών-αξιολογητών ΠΕΓΠ,⁸ το οποίο αποτελείται από εκπαιδευτικούς που υπηρετούν στη δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση και οι οποίοι, διαθέτοντας τα απαιτούμενα προσόντα, ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση (φιλόλογοι γυμνασίων και λυκείων, ΠΕ02, και εκπαιδευτικοί πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ΠΕ70).

---

⁷ Απόφαση του Γενικού Γραμματέα Ιθαγένειας του υπουργείου Εσωτερικών, Αθήνα, 24 Νοεμβρίου 2020, <https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2021/01/apof81116-20201124.pdf>.

⁸ Πρόσκληση για συγκρότηση μητρώου αξιολογητών-βαθμολογητών για τη διεξαγωγή των εξετάσεων απόκτησης Πιστοποιητικού Επάρκειας Γνώσεων για Πολιτογράφηση (ΠΕΓΠ) περιόδου Μαΐου 2022 της Γενικής Διεύθυνσης Ψηφιακών Συστημάτων, Υποδομών και Εξετάσεων, υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, <https://exetaseis-ithageneia.ypes.gr/Prosklisi.pdf>.

3

ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΑ Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΥΣΑΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

Σύμφωνα με το υπουργείο Εσωτερικών, στόχος της εξεταστικής δοκιμασίας μέσα από το ΠΕΓΠ και την Τράπεζα Θεμάτων είναι να διαπιστωθεί αν οι υποψήφιοι και οι υποψήφιοι «γνωρίζουν τη γλώσσα και διαθέτουν τις γνώσεις για τη χώρα μας, τον πολιτισμό μας, τους θεσμούς και την ιστορία μας σε βαθμό που θα τους επιτρέψει να ασκήσουν τα δικαιώματα και να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις του Έλληνα πολίτη».⁹ Οι εξετάσεις όμως για το ΠΕΓΠ, όπως παρουσιάστηκαν παραπάνω, ικανοποιούν τον παραπάνω στόχο;

Είναι γεγονός πως η Τράπεζα Θεμάτων, με την παρούσα μορφή της, εμφανίζει κάποια προβληματικά σημεία, τα οποία καθιστούν καίριο το παραπάνω ερώτημα. Πρώτον, το επίπεδο δυσκολίας των ερωτήσεων είναι πολύ υψηλό, διότι απαιτεί εξαιρετικά εξειδικευμένες γνώσεις. Μπορεί να διερωτηθεί κανείς πώς είναι δυνατό να αξιώνουμε από έναν αλλοδαπό ή μία αλλοδαπή που σκοπεύει να πολιτογραφηθεί να γνωρίζει ότι «η Ασπασία Μάνου (1896-1972) ήταν σύζυγος του βασιλιά Αλέξανδρου Α΄ χωρίς, όμως, να έχει η ίδια τον τίτλο της βασίλισσας», από τη στιγμή που το ελληνικό κράτος δεν έχει μεριμνήσει ποτέ έως σήμερα ούτε καν για την παροχή μαθημάτων γλώσσας στους ενδιαφερόμενους, πόσω μάλλον για τέτοιου τύπου ειδικές εγκυκλοπαιδικές γνώσεις. Άλλωστε, το επίπεδο μιας τέτοιας ερώτησης κρίνεται εντελώς ασύμβατο με την ομάδα-στόχο, αν λάβουμε υπόψη και το γεγονός πως ούτε ο μέσος Έλληνας πολίτης δεν γνωρίζει απαραίτητα την πληροφορία αυτή. Αν υποθέσουμε ,λοιπόν, ότι ένα παρόμοιο ερώτημα θα ήταν λογικό σε εξετάσεις όπως οι πανελλαδικές-σύστημα αδιάβλητο όσο και η νέα Τράπεζα Θεμάτων-, στην περίπτωση των αιτουσών και αιτούντων πολιτογράφησης, η σωστή απάντηση θα εξαρτιόταν αποκλειστικά από την ικανότητά τους να απομνημονεύουν πληροφορίες, το περιεχόμενο των οποίων δεν πιστοποιεί ουδόλως αυτό το οποίο καλείται να πιστοποιήσει: ένας άνθρωπος που έχει τον χρόνο και την ικανότητα να αποστηθίσει τις απαντήσεις των ερωτήσεων της Τράπεζας, δεν σημαίνει με κανέναν τρόπο ότι διαθέτει εκέγγυα κοινωνικής ένταξης υψηλότερα από κάποιον ή κάποια που δεν τα καταφέρνει σε αυτό.

Η παραπάνω διαπίστωση –χωρίς να αμφισβητεί την αξία τέτοιων γνώσεων– θέτει υπό αμφισβήτηση τον λειτουργικό τους ρόλο στην παρούσα περίπτωση, εφόσον αυτές δεν αποτελούν τα κατάλληλα εργαλεία για την αξιολογική αποτίμηση της ένταξης των μεταναστών και μεταναστριών στην ελληνική

⁹ Εξετάσεις Πιστοποιητικού Επάρκειας Γνώσεων για Πολιτογράφηση (ΠΕΓΠ), Γενική Γραμματεία Ιθαγένειας του υπουργείου Εσωτερικών, <https://exetaseis-ithageneia.ypes.gr/#home>.

κοινωνική πραγματικότητα. Πέραν τούτου, η κοινωνική ένταξη είναι μια διαδικασία πρόσβασης στα θεμελιώδη κοινωνικά αγαθά που συνθέτουν το ανήκειν σε μια κοινότητα. Τα αγαθά αυτά –η εργασία, η υγεία και η παιδεία– δεν παρέχονται με ενιαίο τρόπο σε όλους τους ανθρώπους μιας κοινωνίας, αλλά αποτελούν άμεσες συναρτήσεις της κοινωνικής θέσης εκάστου και της λειτουργίας του σε έναν καταμερισμό εργασίας. Τοποθετώντας τα πράγματα σε ρεαλιστικό πλαίσιο λοιπόν, μπορούμε πολύ εύκολα να σκεφτούμε έναν άνθρωπο ενταγμένο σε μια κοινότητα χωρίς να είναι απαραίτητα γνώστης ειδικών ιστορικών ή πολιτισμικών ζητημάτων – πολύ απλά διότι η διαδικασία ένταξής του δεν σχετίζεται με κανέναν τρόπο με τέτοιου είδους γνώσεις.

Επομένως, το βασικό πρόβλημα των εξονυχιστικά λεπτομερών εγκυκλοπαιδικών γνώσεων τις οποίες επιζητά από τους εξεταζόμενους η Τράπεζα Θεμάτων δεν είναι απλά ότι περιορίζει ασφυκτικά τον κύκλο της ομάδας στόχου, αλλά ότι επί της ουσίας δεν ασκείται αξιολόγηση σε σωστή βάση.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, εγείρονται βάσιμες αμφιβολίες σχετικά με το αν το ισχύον καθεστώς της Τράπεζας Θεμάτων εξασφαλίζει τη δίκαιη αντιμετώπιση των υποψηφίων κατά τη διαδικασία των εξετάσεων. Είναι γεγονός ότι το υπουργείο Εσωτερικών, προς υπεράσπιση της εξέτασης μέσα από την Τράπεζα Θεμάτων, πρόβαλε το επιχειρήμα της «διαγωνιστικής διαδικασίας που στηρίζεται στο πρότυπο των Πανελλαδικών Εξετάσεων, έτσι ώστε να διασφαλίζονται η αντικειμενικότητα, η καθολικότητα και το αδιάβλητο της διαδικασίας».¹⁰ Στόχος ήταν να καμφθούν οι όποιες προσωπικές στάσεις, επιλογές και πιθανές αυθαιρεσίες από την πλευρά των μελών των Προφορικών Επιτροπών που ίσχυαν ενίοτε στην προηγούμενη διαδικασία, παρόλη την ισορροπία που η πενταμελής σύνθεσή της εξασφάλιζε σε ορισμένα θεματικά πεδία.

Εντούτοις, παρά τις υπουργικές επιδιώξεις, η παρούσα αναθεωρημένη εξεταστική διαδικασία δεν φαίνεται να λειτουργεί περισσότερο δίκαια. Το περιεχόμενο της Τράπεζας Θεμάτων¹¹ –με το δυσανάλογο υψηλό επίπεδο των

¹⁰ *ό.π.*

¹¹ Στο σημείο αυτό χρειάζεται να σημειωθεί πως, στο πλαίσιο του παρόντος κειμένου, δεν μπορεί να γίνει μια πιο ενδελεχής ανάλυση των θεματικών εννοιών της Τράπεζας Θεμάτων, διότι αυτό απαιτεί εξειδικευμένη αξιολόγηση του γνωσιακού υλικού με βάση συγκεκριμένα πρότυπα γλωσσολογίας για τη διδασκαλία ενηλίκων διαφορετικών μορφωτικών επιπέδων.

ερωτήσεων, την αποστήθιση και την αποσύνδεση από την καθημερινότητα— δεν επιτυγχάνει να εξετάσει την ένταξη και επί της ουσίας τους δεσμούς με τη χώρα, όσο και αν η εξεταστική διαδικασία και οι διορθωτές παραμένουν αδιάβλητοι, όπως ορθά προβλέπεται.

Η ισχύουσα Τράπεζα Θεμάτων αστοχεί σε μεγάλο βαθμό να αντιμετωπίσει τις εξεταζόμενες και τους εξεταζόμενους ως άτομα με διαφορετικό ταξικό, μορφωτικό, πολιτισμικό και βιωματικό υπόβαθρο. Από την άλλη πλευρά, αν και «οι περισσότερες ερωτήσεις γλώσσας και γνώσεων αφορούν θέματα “υψηλής κουλτούρας” και είναι διατυπωμένα με εκλεπτυσμένη γλώσσα, η οποία προϋποθέτει μια οπτική και εμπάθυση που υπερβαίνει κατά πολύ τους όρους της επαρκούς ένταξης και συμμετοχής»,¹² στην Τράπεζα Θεμάτων υπάρχουν και ερωτήσεις οι οποίες σχετίζονται με τα βιώματα των υποψηφίων και εξετάζουν με ουσιαστικό τρόπο το επίπεδο ένταξης. Μερικά τέτοια παραδείγματα είναι:

Στο μάθημα των Ελληνικών σου ζήτησαν να μιλήσεις για ένα σημαντικό πρόσωπο της χώρας καταγωγής σου, άντρα ή γυναίκα. Γράψε ένα κείμενο, για να το διαβάσεις στους φίλους σου, στο οποίο θα αναφέρεις ποιο είναι το πρόσωπο αυτό, τι επάγγελμα έχει και αν είναι γνωστό έξω από τα σύνορα της χώρας καταγωγής σου.

Μετά από ένα γεύμα σε ένα ελληνικό εστιατόριο να γράψετε ένα μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email) με τις εντυπώσεις σας σε έναν φίλο/μια φίλη σας.

Τι είναι η μαγειρίτσα;

A. Μαγειρευτό φαγητό που τρώγεται την πρώτη μέρα του νέου έτους

B. Το εθνικό φαγητό των Ελλήνων

Γ. Παραδοσιακή σούπα με κρέας, που τρώγεται το βράδυ του Μεγάλου Σαββάτου

Δ. Παραδοσιακή, ππειρώτικη πίττα με κρέας

Τα παραπάνω ερωτήματα εξακολουθούν να είναι απαιτητικά, ωστόσο σε επίπεδο περιεχομένου κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση, διότι η απάντηση σε αυτά αποκαλύπτει τους δεσμούς που ο άνθρωπος έχει αποκτήσει με την Ελλάδα και τη δυνατότά του να εκφραστεί στα ελληνικά για κάτι που εξ αντικειμένου είναι τμήμα της καθημερινότητάς του.

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα έχει να κάνει με τα αναλφάβητα άτομα. Σύμφωνα με την UNESCO και τη διεθνή βιβλιογραφία, οι αναλφάβητοι χωρίζονται σε δύο κατηγορίες, στους οργανικά και στους λειτουργικά αναλφάβητους. Οι πρώτοι δεν διδάχθηκαν ποτέ γραφή και ανάγνωση, άρα δεν φοίτησαν ποτέ στο σχολείο. Οι δεύτεροι δεν είχαν τη δυνατότητα να καλλιεργήσουν τις όποιες γνώσεις πήραν στη διάρκεια της ζωής τους, με αποτέλεσμα αυτές να ξεχαστούν. Σύμφωνα με τον ορισμό της UNESCO, λειτουργικά αναλφάβητο είναι ένα άτομο που δεν διαθέτει την ικανότητα «να συμμετέχει σε όλες εκείνες τις δραστηριότητες για τις οποίες απαιτείται ο αλφαριθμητισμός για την αποτελεσματική λειτουργία της ομάδας και της κοινότητάς του και επίσης (...) να χρησιμοποιεί την ανάγνωση, τη γραφή και την αριθμητική για τη δική του ανάπτυξη και την ανάπτυξη της κοινότητας».¹³

Καθώς αναμφισβήτητα υπάρχουν αναλφάβητα άτομα που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα για χρόνια, έχουν ενταχθεί στην κοινωνία, μεγαλώνουν εδώ την οικογένειά τους και εύλογα επιδιώκουν να πολιτογραφηθούν, αναρωτιέται κανείς τι γίνεται με την περίπτωση τους από τη στιγμή που δεν έχει προβλεφθεί για αυτούς ειδική εξέταση και έτσι αποκλείονται εκ των πραγμάτων. Με δεδομένη την ύπαρξη ενός αριθμού αναλφάβητων αλλοεθνών στη χώρα μας, η διαδικασία πολιτογράφησης αλλογενών οφείλει να λάβει υπόψη της αυτή την πραγματικότητα και να μεριμνήσει ανάλογα, είτε πρόκειται για ανθρώπους που δεν έχουν πάει ποτέ σε σχολείο είτε για άτομα που έχουν ολοκληρώσει μόνο λίγα χρόνια σχολικής φοίτησης στη χώρα καταγωγής τους.

¹² Παράθεμα από το κείμενο *Η Τράπεζα Θεμάτων στην πολιτογράφηση: μια κριτική αποτίμηση* το οποίο έχει δημοσιευτεί στο πλαίσιο του έργου «Ιθαγένεια στην πράξη». Είναι διαθέσιμο σε ελληνικά και αγγλικά, Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity, <https://q2red.org/el/ellinika-i-trapeza-thematon-stin-politografisi-mia-kritiki-apotimisi/>.

¹³ Δική μας μετάφραση από το λεξικό της UNESCO, στο λήμμα: «Functional literacy», <http://uis.unesco.org/en/glossary>.

4

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

4.1

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΓΠ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ

Με βάση τα προαναφερθέντα, γίνεται σαφές ότι με την ισχύουσα διαδικασία η πλειονότητα των μεταναστριών και μεταναστών καταδικάζεται σε αποτυχία, άρα και σε μία μόνιμη αλλοδαπότητα, λόγω αδυναμίας ανταπόκρισης στον πολύ υψηλό βαθμό γνωστικών απαιτήσεων που απαιτούν οι εξετάσεις. Παρακάτω παραθέτουμε μία σειρά από συστάσεις οι οποίες θα καταστήσουν την όλη διαδικασία περισσότερο δίκαιη, συμπεριληπτική και αποδοτική.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ:

- ◆ Η διαδικασία προετοιμασίας της εξέτασης θεωρείται αποδοτική όταν ενθαρρύνει την υποβολή αιτήσεων και επιτρέπει στους αιτούντες και τις αιτούσες να επιτύχουν. Για τον σκοπό αυτό, χρειάζεται μεγαλύτερη διάχυση των πληροφοριών σχετικά με τη διαδικασία, την Τράπεζα Θεμάτων και τις εξετάσεις, για παράδειγμα με προσβάσιμες ιστοσελίδες από κινητά τηλέφωνα ή με αξιοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Ακόμη, απαραίτητη κρίνεται η διοργάνωση στοχευμένης καμπάνιας ενημέρωσης για τις γραπτές εξετάσεις από το υπουργείο Εσωτερικών.
- ◆ Η συντονισμένη και σταθερή παροχή προπαρασκευαστικών μαθημάτων, είτε από δημόσιους φορείς είτε από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, θεωρούνται απαραίτητες βελτιωτικές κινήσεις. Στο ίδιο πλαίσιο, τίθενται η επαρκής ενημέρωση σχετικά με τη δυνατότητα παρακολούθησης δωρεάν μαθημάτων, η εγγυημένη ποιότητα από φορείς και οργανισμούς με εξειδικευμένη εμπειρία, η διεξαγωγή μαθημάτων και σε περιοχές της Ελλάδας πέραν της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης.
- ◆ Τα προγράμματα ελληνομάθειας για ενήλικες και προετοιμασίας για το ΠΕΓΠ πρέπει να αποτελέσουν αναπόσπαστο κομμάτι της εθνικής στρατηγικής για την ένταξη. Σε αυτές τις δράσεις είναι απαραίτητο

να υπάρξει ενεργός εμπλοκή της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι δήμοι μέσω των ΚΕΜ θα μπορούσαν να συμβάλλουν ουσιαστικά στην υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων.

- ◆ Η κατάλληλη προετοιμασία και υποστήριξη των ανάπηρων υποψηφίων ή των υποψηφίων με μαθησιακές δυσκολίες κρίνεται απαραίτητη, όπως και η εξασφάλιση της προσβασιμότητάς τους σε κάθε στάδιο της διαδικασίας.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ:

Το περιεχόμενο της Τράπεζας Θεμάτων θα πρέπει να αναθεωρηθεί εκ βάθρων, ώστε να εξυπηρετείται με αντικειμενικό τρόπο ο στόχος της εξακρίβωσης της κοινωνικής και πολιτικής ένταξης, όπως αυτή αποτυπώνεται στην καθημερινή ζωή των υποψηφίων. Ειδικότερα προτείνεται:

- ◆ Να επανεξεταστούν από την Επιστημονική Επιτροπή οι ερωτήσεις της Τράπεζας Θεμάτων, ούτως ώστε να μην προσομοιάζουν σε εξετάσεις πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και να μην ενθαρρύνεται η αποστήθιση. Οι απαιτητικές ερωτήσεις γνώσεων θα πρέπει να αντικατασταθούν από περισσότερο απλά και κατανοητά ερωτήματα.
- ◆ Να ανταποκρίνονται οι ερωτήσεις στα γνωρίσματα των υποψηφίων λαμβάνοντας υπόψη τα ετερογενή χαρακτηριστικά και βιώματά τους. Συγκεκριμένα, ενδείκνυται ο περιορισμός των ερωτήσεων που αφορούν μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους ή η αναδιτύπωσή τους με τρόπο που να συνδέονται με την καθημερινότητα των υποψηφίων. Επίσης, θεωρείται απαραίτητος ο εμπλουτισμός των θεμάτων με πληροφορίες από τη σύγχρονη πολιτισμική πραγματικότητα στη χώρα, οι οποίες είναι ευρέως διαθέσιμες σε πολλαπλά μέσα και κανάλια επικοινωνίας. Τέτοιες ερωτήσεις θα μπορούσαν ενδεικτικά να είναι οι εξής:

α) Αναφέρετε εκπομπές της ελληνικής τηλεόρασης που παρακολουθείτε

β) Αναφέρετε κάποιο πολιτιστικό γεγονός που έλαβε χώρα στον δήμο σας και συμμετείχατε σε αυτό.

- ◆ Να υπάρχει μέριμνα για την αξιοποίηση περισσότερων οπτικών μέσων που θα διευκολύνουν την κατανόηση.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΓΠ:

- ◆ Οι απαλλαγές από τις προϋποθέσεις του ΠΕΓΠ θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις διαφορετικές ανάγκες του μεταναστευτικού πληθυσμού λαμβάνοντας υπόψη όλες τις κατηγορίες και ειδικές περιπτώσεις. Τα κριτήρια που δικαιολογούν την απαλλαγή θα πρέπει να προβλέπονται αναλυτικά και με σαφήνεια, όπως και να είναι εύληπτα και κατανοητά για κάθε υποψήφιο και υποψήφιο.
- ◆ Θα πρέπει να μειωθεί ο απαιτούμενος χρόνος φοίτησης σε ελληνικό σχολείο, ώστε να απαλλάσσονται από την απόκτηση του ΠΕΓΠ και όσες και όσοι έχουν φοιτήσει σε τρεις τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- ◆ Συνιστάται η απαλλαγή από την εξέταση της γλώσσας για τους κατόχους τίτλου γλωσσομάθειας επιπέδου τουλάχιστον Β1, το οποίο είναι επίσημα πιστοποιημένο από αναγνωρισμένους φορείς.
- ◆ Δεν μπορούν ούτε πρέπει όλα τα άτομα να εξετάζονται γραπτά. Οι ρυθμίσεις για τις κοινωνικές ομάδες που εξετάζονται προφορικά είναι αναγκαίο να διευρυνθούν. Η ηλικία των ατόμων που εξετάζονται προφορικά πρέπει να μειωθεί από τα 62 στα 55 έτη. Αντίστοιχα, στην προφορική εξέταση δικαίωμα πρέπει να έχει το σύνολο των ατόμων με αναπηρία –σωματική αλλά και ψυχική ή νοητική– άνω του 67%. Επίσης, θα πρέπει να υπάρξει ειδική μέριμνα για τα αναλφάβητα άτομα.
- ◆ Θα πρέπει να παρέχεται η δυνατότητα διοικητικής ένστασης κατά των αποτελεσμάτων των εξετάσεων.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΝΔΕΙΚΝΥΤΑΙ :

- ◆ Η συμπερίληψη εξειδικευμένων εκπαιδευτικών στους κόλπους της, με εμπειρία σε ανάπτυξη υλικού και διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας. Μεγαλύτερη εμπλοκή του υπουργείου Παιδείας με ειδικούς σε ζητήματα ένταξης και διδασκαλίας της ελληνικής ως ξένης γλώσσας. Σε σχέση με τη συμμετοχή ομότιμης/ομότιμου ή καθηγήτριας/καθηγητή ΑΕΙ, δεν πρέπει να αρκεί η ιδιότητά της/του, αλλά να αποτελεί προϋπόθεση η εξειδίκευσή της/του στο αντικείμενο.
- ◆ Η προσθήκη πρώην μελών των Επιτροπών Πολιτογράφησης τα οποία έχουν σημαντική εμπειρία στις διαδικασίες και τις ανάγκες των υποψηφίων που σχετίζονται με τη δοκιμασία εξέτασης. Τέτοια πρόσωπα μπορεί να είναι μέλη ΔΕΠ, επιστήμονες από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, προϊστάμενες και προϊστάμενοι των Διευθύνσεων Ιθαγένειας.
- ◆ Η διαβούλευση με τις μεταναστευτικές κοινότητες και την κοινότητα των πολιτών σχετικά με τα θέματα της Τράπεζας Θεμάτων.
- ◆ Η συμμετοχή στην Επιτροπή, με συμβουλευτικό ρόλο, εκπροσώπων μεταναστευτικών κοινοτήτων και επιτυχόντων και επιτυχουσών του ΠΕΓΠ.
- ◆ Η ένταξη στην Επιτροπή, με συμβουλευτικό ρόλο, εκπροσώπων οργανώσεων που εξειδικεύονται σε θέματα αναπηρίας και εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής. Οι εκπαιδευτικοί του Μητρώου Βαθμολογητών-αξιολογητών πρέπει να διαθέτουν πρότερη εμπειρία στην ειδική αγωγή.

5

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ
ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΝΤΑΞΗΣ

Η σημαντικότερη αλλαγή που επέφεραν οι τελευταίες νομοθετικές μεταρρυθμίσεις αφορά την εξέταση των τεκμηρίων οικονομικής και κοινωνικής ένταξης. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τα συγκεκριμένα εισοδηματικά κριτήρια και την εκπλήρωση φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων. Στη δεύτερη εντάσσονται η διαμόρφωση συγγενικού δεσμού με Έλληνα πολίτη, η φοίτηση σε ελληνικό σχολείο, η επαγγελματική κατάρτιση, η συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις και εκδηλώσεις της κοινωνίας των πολιτών και η συνεχής διαμονή στη χώρα. Τα παραπάνω διαπιστώνονται με την προσκόμιση των αντίστοιχων δικαιολογητικών. Για πρώτη φορά, ορίστηκε ως προϋπόθεση η απόδειξη ελάχιστου επαρκούς εισοδήματος για τα προηγούμενα έτη νόμιμης διαμονής. Σύμφωνα με τη σχετική απόφαση του υπουργείου Εσωτερικών,¹⁴ οι υποψήφιοι και οι υποψήφιοι θα πρέπει, για να αιτηθούν την ελληνική ιθαγένεια, να αποδείξουν, σε μια εποχή παρατεταμένης οικονομικής κρίσης και πανδημίας, ότι δουλεύουν συνεχόμενα τα τελευταία χρόνια με σταθερές ετήσιες αποδοχές συγκεκριμένου ύψους.

Επιπλέον, τα εν λόγω οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια εφαρμόζονται αναδρομικά για όλες τις εκκρεμείς αιτήσεις πολιτογράφησης των προηγούμενων ετών: οι περισσότεροι υποψήφιοι και υποψήφιοι οφείλουν να αποδεικνύουν επαρκές εισόδημα για 5 τουλάχιστον έτη, από το έτος 2015 και εντεύθεν, ενώ άλλοι ακόμα και για 7 έτη μέσα στην τελευταία δωδεκαετία. Υποψήφιοι και υποψήφιοι οι οποίες και οι οποίοι είχαν υποβάλει την αίτηση και ολοκληρώσει τη συλλογή των απαιτούμενων δικαιολογητικών σύμφωνα με την τότε διαδικασία, καλούνται τώρα αναδρομικά να αποδείξουν εισοδήματα, τα οποία σε πολλές περιπτώσεις δεν διαθέτουν.

Το ελάχιστο επαρκές εισόδημα για κάθε αιτούσα και αιτούντα προσδιορίζεται στο ύψος των 7.500€ το οποίο προσαυξάνεται για κάθε εξαρτώμενο μέλος. Για τα έτη 2012-2018, το αντίστοιχο εισόδημα προσδιορίζεται στα 6.500€ και προσαυξάνεται αντιστοίχως. Συγκεκριμένα, τα εισοδήματα για το έτος 2021 διαμορφώνονται ως εξής:

- ▶ Ελάχιστο επαρκές εισόδημα χωρίς εξαρτώμενα μέλη: 7.500€
- ▶ Ελάχιστο επαρκές εισόδημα με ένα εξαρτώμενο μέλος: 8.250€
- ▶ Ελάχιστο επαρκές εισόδημα έγγαμου/ης με δύο εξαρτώμενα μέλη: 9.000€
- ▶ Ελάχιστο επαρκές εισόδημα έγγαμου/ης με τρία εξαρτώμενα μέλη: 9.750€
- ▶ Ελάχιστο επαρκές εισόδημα έγγαμου/ης με τέσσερα εξαρτώμενα μέλη: 10.500€

Οι παρακάτω πίνακες παρουσιάζουν συγκεντρωτικά ανά έτος και με βάση τα εξαρτώμενα μέλη το ελάχιστο εισόδημα που απαιτείται από κάθε υποψήφιο και υποψήφια.¹⁵

¹⁴ Υπουργική Απόφαση αριθμ. 29845/2021, ΦΕΚ 1652/Β/22-4-2021, Τεκμήρια για την οικονομική και κοινωνική ένταξη του αλλοδαπού που αιτείται την ελληνική ιθαγένεια, <https://www.e-nomothesia.gr/kat-itha-geneia/ypourgike-apophase-29845-2021-phek-1652b-22-4-2021.html>.

¹⁵ Καταγραφή και ανάδειξη ζητημάτων στη διοικητική διαδικασία απόδοσης ιθαγένειας, Αναφορά Δεκεμβρίου 2021-Μαρτίου 2022, παράρτημα 3, Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity, <https://g2red.org/el/citizenship-issues-in-the-administrative-process-report-december-2021-march-2022/>.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΝΑ ΕΤΟΣ (2007-2014)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Άτομο χωρίς εξαρτώμενα μέλη	7.500€	7.500€	7.500€	7.500€	7.500€	6.500€	6.500€	6.500€
Άτομο με ένα εξαρτώμενο μέλος	8.250€	8.250€	8.250€	8.250€	8.250€	7.150€	7.150€	7.150€
Άτομο με δύο εξαρτώμενα μέλη	9.000€	9.000€	9.000€	9.000€	9.000€	7.800€	7.800€	7.800€
Άτομο με τρία εξαρτώμενα μέλη	9.750€	9.750€	9.750€	9.750€	9.750€	8.450€	8.450€	8.450€
Άτομο με τέσσερα εξαρτώμενα μέλη	10.500€	10.500€	10.500€	10.500€	10.500€	9.100€	9.100€	9.100€

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΝΑ ΕΤΟΣ (2015-2021)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Άτομο χωρίς εξαρτώμενα μέλη	6.500€	6.500€	6.500€	6.500€	7.500€	7.500€	7.500€
Άτομο με ένα εξαρτώμενο μέλος	7.150€	7.150€	7.150€	7.150€	8.250€	8.250€	8.250€
Άτομο με δύο εξαρτώμενα μέλη	7.800€	7.800€	7.800€	7.800€	9.000€	9.000€	9.000€
Άτομο με τρία εξαρτώμενα μέλη	8.450€	8.450€	8.450€	8.450€	9.750€	9.750€	9.750€
Άτομο με τέσσερα εξαρτώμενα μέλη	9.100€	9.100€	9.100€	9.100€	10.500€	10.500€	10.500€

Το ύψος του εισοδήματος που παρουσιάζεται στις φορολογικές δηλώσεις είναι υποχρεωτικό να φτάνει τα παραπάνω ποσά έτσι όπως ορίζονται για κάθε έτος. Γι' αυτό, τα εκκαθαριστικά των φορολογικών δηλώσεων αποτελούν τα κύρια δικαιολογητικά προς απόδειξη αυτής της προϋπόθεσης.

Συνοδευτικά μπορούν να υποβληθούν επιπλέον:

- ▶ Βεβαίωση ασφαλιστικής ενημερότητας.
- ▶ Βεβαίωση ασφαλιστικού φορέα για το διάστημα εργασίας του υποψήφιου ή της υποψήφιας.
- ▶ Ιδιωτική σύμβαση εργασίας.
- ▶ Κατάσταση οικονομικών στοιχείων από επιχειρηματική δραστηριότητα (Ε3).
- ▶ Δήλωση στοιχείων ακινήτου (Ε9).
- ▶ Τραπεζικές βεβαιώσεις ενεργού τραπεζικού λογαριασμού.

5.2

ΤΑ ΙΣΧΥΟΝΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ

Για τη διαπίστωση των κοινωνικών κριτηρίων με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, προσκομίζεται μία σειρά από δικαιολογητικά προς απόδειξη συγκεκριμένων κριτηρίων ένταξης. Τα κριτήρια αυτά σχετίζονται με τη συνεχή διαμονή στη χώρα, τους συγγενικούς δεσμούς με Έλληνα πολίτη, τη φοίτηση σε ελληνικό σχολείο, την επαγγελματική κατάρτιση και τη συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις και εκδηλώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

Τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για την απόδειξη των παραπάνω είναι:

- ▶ Ληξιαρχική πράξη γάμου με Ελληνίδα ή Έλληνα πολίτη.
- ▶ Ληξιαρχικές πράξεις γέννησης τέκνων που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα.
- ▶ Βεβαίωση φοίτησης του ίδιου/της ίδιας ή τέκνου του/της σε ελληνικό σχολείο ή σε ελληνικές δομές προσχολικής αγωγής στη χώρα.

- ▶ Λογαριασμοί οργανισμών κοινής ωφέλειας καθώς και σταθερής τηλεφωνίας στο όνομά του/της.
- ▶ Αντίγραφο υποβληθείσας δήλωσης πληροφοριακών στοιχείων μίσθωσης ακινήτου (ΑΑΔΕ).
- ▶ Βεβαιώσεις πιστοποίησης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης από αρμόδιους φορείς.
- ▶ Βεβαιώσεις συμμετοχής σε κοινωφελείς δραστηριότητες και εθελοντικές δράσεις.
- ▶ Αποδεικτικά συνεχούς διαμονής από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης έως και την ολοκλήρωση της διαδικασίας.

6

ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙΑ Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΑΧΙΣΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Η υπουργική απόφαση για τα τεκμήρια οικονομικής και κοινωνικής ένταξης τα οποία απαιτούνται για την πρόσβαση των υποψηφίων στην ελληνική ιθαγένεια, ουσιαστικά θεσμοθέτησε την προϋπόθεση του ελάχιστου επαρκούς εισοδήματος, η οποία αρχικά είχε αποσυρθεί μετά από αντιδράσεις¹⁶ κατά τη διάρκεια της ψήφισης του νόμου 4735/2020.

Στην πράξη, η εφαρμογή του ελάχιστου εισοδήματος, με βάση τα ως τώρα δεδομένα και λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες στην Ελλάδα από το 2010 και έπειτα, όπως και τις συνθήκες της πανδημίας των τελευταίων χρόνων, έχει ήδη οδηγήσει στην κατά κόρον έκδοση απορριπτικών αποφάσεων. Το ισχύον νομικό πλαίσιο για την πολιτογράφηση δεν φαίνεται να λαμβάνει υπόψη αυτές τις παραμέτρους ή, για την ακρίβεια, τις λαμβάνει χρησιμοποιώντας τις ως ένα επιπλέον εμπόδιο για την πολιτογράφηση ανθρώπων απολύτως ενταγμένων στην ελληνική κοινωνία, οι οποίοι όμως κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης υπέστησαν υψηλότερες εισοδηματικές απώλειες συγκριτικά με τους υπόλοιπους εργαζόμενους και τις υπόλοιπες εργαζόμενες.

Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν υποψήφιοι και υποψήφιες οι οποίες και οι οποίοι έχασαν την εργασία τους μετά το 2012 ενώ απασχολούνταν ήδη σε εργασίες με επισφαλείς συνθήκες και αδήλωτα ή υποδηλωμένα εισοδήματα, χωρίς δηλαδή να είναι εγγυημένα και σταθερά. Όπως γίνεται κατανοητό, αυτά τα άτομα δεν διαθέτουν εκκαθαριστικά σημειώματα τα οποία να αποδεικνύουν το ελάχιστο επαρκές εισόδημα είτε για ένα είτε για περισσότερα προηγούμενα έτη που απαιτούνται ανάλογα με το καθεστώς διαμονής. Το γεγονός αυτό, όμως, σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί, και δεν θα έπρεπε να αποτελέσει, λόγο αποκλεισμού από τη διαδικασία απόκτησης ιθαγένειας.

Κάθε άτομο που έχει επαφή με την ελληνική κοινωνική πραγματικότητα μπορεί να αντιληφθεί ότι τα παραπάνω δεν αποτελούν κάποια εξαίρεση, αλλά ήταν ο κανόνας των ετών της οικονομικής κρίσης. Η οικονομική κρίση στη χώρα συμπίεσε δραματικά τα εισοδήματα των εργαζομένων εν γένει και κυρίως του μεταναστευτικού πληθυσμού, ο οποίος δέχεται το επιπρόσθετο πλήγμα των διαχρονικών εμποδίων πρόσβασης που εντοπίζονται στην αγορά

¹⁶ Ενδεικτικά βλ. Generation 2.0 RED, *To Generation 2.0 RED για τον νέο νόμο πολιτογράφησης, 20/10/2020*.

εργασίας. Επιπλέον, η πανδημία του Covid-19 έχει πλήξει τις εργασιακές συνθήκες και το ύψος των εισοδημάτων των εργαζόμενων. Αντίστοιχα παραδείγματα αφορούν και υποψήφιους και υποψήφιες που διέθεταν εμπορική επιχείρηση, η οποία διέκοψε τις εργασίες της λόγω των συνεπειών της πανδημίας και των περιοριστικών μέτρων που ακολούθησαν. Και σε αυτές τις περιπτώσεις, τα εισοδηματικά κριτήρια των τελευταίων ετών δεν πληρούνται.

Όπως τεκμηριώνεται σε σχετική μελέτη του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ, στην Ελλάδα, πριν την οικονομική κρίση του 2009, τα ποσοστά ανεργίας μειώνονται. Το 2008, τελευταία χρονιά πριν την έναρξη της κρίσης, ο εθνικός μέσος όρος ανεργίας είναι της τάξης του 7,3%, ενώ μόνο για τους αλλοδαπούς και τις αλλοδαπές το ποσοστό ανεργίας είναι στο 6,4%. Κατά την περίοδο της ύφεσης, η προηγούμενη θετική εικόνα για τις μετανάστριες και τους μετανάστες αντιστρέφεται με πολύ γοργούς ρυθμούς. Τα ποσοστά ανεργίας αυξάνονται ραγδαία έως και το δυσθεώρητο 38,6% το 2013 για τους αλλοδαπούς και τις αλλοδαπές, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό την ίδια χρονιά –που ήταν και η χειρότερη της κρίσης– για τις Ελληνίδες και τους Έλληνες πολίτες έφτασε το 26,3%. Η τάση που είχε διαμορφωθεί και κατά την οποία το ποσοστό ανεργίας των αλλοδαπών ήταν χαμηλότερο από αυτό των ημεδαπών, ανατρέπεται το 2008.¹⁷ Έκτοτε και ως τις μέρες μας, η ανεργία των αλλοδαπών έχει παγιωθεί σε υψηλότερα ποσοστά από εκείνα των Ελλήνων πολιτών: το 2022 τα ποσοστά ανεργίας για άτομα με ελληνική υπηκοότητα είναι 12,1% ενώ για άτομα με άλλη υπηκοότητα είναι 20%.¹⁸

Η συγκριτικά υψηλότερη πτώση στην απασχόληση των αλλοδαπών στην Ελλάδα της κρίσης σχετίζεται με τη φύση των δραστηριοτήτων τους: οι μετανάστριες και οι μετανάστες στη χώρα μας απασχολούνται, στη συντριπτική τους πλειονότητα, σε τέσσερις τομείς – τις κατασκευές, τη βιοτεχνία, τον επισιτισμό και την αγροτική οικονομία, συμπεριλαμβάνοντας βέβαια και την περίπτωση των γυναικών μεταναστριών οι οποίες εργάζονται ως επί το πλείστον στην κατ' οίκον απασχόληση, στις υπηρεσίες παροχής

¹⁷ Καμάλης, Α., (2020), «Τα ελληνικά συνδικάτα μπροστά στην πρόκληση των σύγχρονων μεταναστευτικών ροών», Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, *Μελέτες* (Studies) 47, Αθήνα, σ. 31.

¹⁸ ΕΛΣΤΑΤ, (2022), Δελτίο Τύπου Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Β' τρίμηνο 2022, <https://www.statistics.gr/documents/20181/a48ad3c9-5f56-2ea8-013f-99f52eee2fa6>.

καταλυμάτων και εστίασης και στο εμπόριο.¹⁹ Είναι προφανές ότι το επαγγελματικό προφίλ των ενδιαφερόμενων πολιτογράφησης είναι συγκριτικά πιο εκτεθειμένο στα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης της προηγούμενης δεκαετίας και της ύφεσης που δημιούργησε. Περαιτέρω, αυτοί οι εργασιακοί τομείς είναι ιδιαίτερα πρόσφοροι για το φαινόμενο της αδήλωτης και υποδηλωμένης εργασίας, το οποίο αποτελεί ένα πάγιο πρόβλημα για το γενικό εργατικό δυναμικό της χώρας, πόσω μάλλον για τον εργαζόμενο μεταναστευτικό πληθυσμό ο οποίος είναι πολλαπλάσια εκτεθειμένος σε τέτοιου είδους εκμετάλλευση.

Από τα παραπάνω, καθίσταται προφανές ότι τα εισοδηματικά κριτήρια που προβλέπει ο νέος νόμος για την πολιτογράφηση, όχι απλώς δεν προάγουν μια πολιτική συμπερίληψης, αλλά θέτουν δυσανάλογα εμπόδια σε ανθρώπους που, ύστερα από δεκάδες χρόνια διαμονής στην Ελλάδα, έχουν ολοκληρωτικά ενταχθεί στην ελληνική πολιτική κοινότητα και κοινωνία και το μόνο που τους μένει είναι η κτήση ιθαγένειας.

Επιπλέον, το ζήτημα της αναδρομικής εφαρμογής των οικονομικών κριτηρίων αποτελεί μία δυσμενή διοικητική μεταχείριση η θεσμοθέτηση της οποίας, χωρίς μάλιστα κάποια ειδική αιτιολογία, εγείρει μείζον ζήτημα ασφάλειας δικαίου, χρηστής διοίκησης και δικαιολογημένης εμπιστοσύνης προς αυτήν. Πυρήνας της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, η οποία παραβιάζεται εδώ, αποτελεί η εύλογη πεποίθηση της διοικούμενης ή του διοικούμενου ότι η σταθερότητα μιας ορισμένης νομικής κατάστασης που την ή τον αφορά της ή του επιτρέπει να προσδοκά τη συνέχισή της με μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες για τον ίδιο και την ίδια, την οικογένειά του/ της και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Προϋπόθεση για τη μη εφαρμογή της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης είναι να μην υπάρχει κάποιο υπέρτερο δημόσιο συμφέρον που να επιτάσσει τη μεταβολή αυτή. Εντούτοις, στην περίπτωση των ουσιαστικών προϋποθέσεων της πολιτογράφησης, τέτοιο δημόσιο συμφέρον ουδείς έχει επικαλεστεί ούτε υπάρχει κάποια θεμελιακή βάση για να υποστηρίξουμε πως αυτό πηγάζει από μian αόριστη πεποίθηση περί αυστηροποίησης της πολιτογράφησης ως διαδικασίας. Για τον λόγο αυτό, η αναδρομική εφαρμογή των νέων αυστηρότερων εισοδηματικών κριτηρίων καταπατά το κράτος δικαίου παραβιάζοντας την αρχή της χρηστής διοίκησης και της καλής πίστης των διοικούμενων.

Συμπληρωματικά στο παραπάνω, στο άρθρο 31 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας προβλέπεται ότι όλα τα στάδια της διαδικασίας πολιτογράφησης πρέπει να ολοκληρώνονται μέσα σε 12 μήνες από την αίτηση και, σε περίπτωση καθυστέρησης, θα πρέπει να γίνεται έγγραφη γνωστοποίηση από τη διοίκηση με τους λόγους αυτής. Η πράξη όμως απέχει κατά πολύ από όσα ορίζονται στον Κώδικα: Στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, ο μέσος όρος αναμονής για τις αιτήσεις πολιτογράφησης ξεπερνούσε τα 6 έτη μέχρι τον Απρίλιο του 2021, οπότε και τέθηκε σε ισχύ η νέα διαδικασία. Κι ενώ δεν έχει υπάρξει κανένας μηχανισμός αποκατάστασης για αυτή την υπέρμετρη καθυστέρηση εκ μέρους της διοίκησης, ώστε να διευθετηθούν εγκαίρως τα σχετικά αιτήματα, οι αιτούσες και οι αιτούντες καλούνται να ανταποκριθούν αναδρομικά σε αυστηρά οικονομικά κριτήρια για προγενέστερο διάστημα.

Τέλος, είναι επιτακτικό να υπάρξει αναθεώρηση στο ζήτημα της κατάργησης της δυνατότητας προσφυγής προς τη διοίκηση σε περίπτωση απορριπτικής απόφασης. Μέχρι τον Οκτώβριο του 2020, οι αιτούσες και αιτούντες μπορούσαν να καταθέσουν ενστάσεις προς το Συμβούλιο Ιθαγένειας. Πλέον, μπορούν να προσφύγουν μόνο δικαστικά, απευθείας με αίτηση ακύρωσης προς τα διοικητικά δικαστήρια. Με τον τρόπο αυτό, όμως, πλήττονται άμεσα οι υποψήφιοι και οι υποψήφιοι, καθότι χάνουν όποιο δικαίωμα προσφυγής διέθεταν εκτός της δικαστικής οδού. Το ζήτημα αυτό είναι καιρίο, ιδίως στις περιπτώσεις απόρριψης λόγω οικονομικών κριτηρίων –που είναι και οι περισσότερες–, εφόσον η δικαστική προσφυγή συνεπάγεται επιβάρυνση των υποψηφίων με υψηλές οικονομικές δαπάνες και χρόνια αναμονή έως ότου εκδικαστεί η αίτησή τους.

---

¹⁹ Καψάλης, Α., (2020), *ό.π.*, σ. 36.

7

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΝΤΑΞΗΣ

Λαμβάνοντας υπόψη όλες τις παραμέτρους και τα προσκόμματα που παρουσιάστηκαν παραπάνω, ενδείκνυται:

- ◆ Η πολιτογράφηση ατόμων με ισχυρούς δεσμούς με τη χώρα να μην εξαρτάται από οικονομικά θεσπισμένα κριτήρια που περιλαμβάνουν ελάχιστα ποσά εισοδήματος. Η υπουργική απόφαση που ορίζει τα εισοδηματικά κριτήρια είναι αναγκαίο να καταργηθεί άμεσα, διότι εισάγει ένα επαχθέστατο εμπόδιο στερώντας στην ουσία τη δυνατότητα πολιτογράφησης από την πλειονότητα των πολιτών τρίτων χωρών.
- ◆ Η επαναφορά της δυνατότητας διοικητικής προσφυγής στο Συμβούλιο Ιθαγένειας («αντιρρήσεις») επί απορριπτικής απόφασης πολιτογράφησης λόγω μη πλήρωσης των ουσιαστικών προϋποθέσεων.

Σε κάθε περίπτωση, για όσο διάστημα τα εισοδηματικά κριτήρια είναι σε ισχύ, θα πρέπει να προβλεφθούν κάποιες απαραίτητες δικλείδες ασφαλείας για τις αιτούσες και τους αιτούντες. Αυτές συνίστανται:

- ◆ Στην κατάργηση της αναδρομικότητας των οικονομικών κριτηρίων για όλες τις εκκρεμείς αιτήσεις προηγούμενων ετών, η οποία επιτάσσεται από τις θεμελιώδεις αρχές της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των διοικούμενων προς τη διοίκηση.
- ◆ Στην υιοθέτηση σαφών και λεπτομερών κριτηρίων, με χρονικό προσδιορισμό, για την αξιολόγηση των γεγονότων ακούσιας ανεργίας και μακροχρόνιας απουσίας από την εργασία λόγω ασθένειας. Συμπερίληψη άλλων περιπτώσεων αδυναμίας εργασίας, για παράδειγμα της μητρότητας και της ανατροφής τέκνων, της φροντίδας ηλικιωμένων συγγενικών προσώπων, της απασχόλησης σε οικογενειακή επιχείρηση, της νεαρής ηλικίας και των σπουδών. Προς αυτή την κατεύθυνση, θα πρέπει να

- ◆ προβλεφθεί η δυνατότητα μείωσης του απαιτούμενου ετήσιου εισοδήματος για όσες και όσους έπαιρναν το επίδομα ΟΑΕΔ για έναν χρόνο. Επίσης, σε περιπτώσεις υποψήφιων ατόμων με αναπηρίες οι οποίες εμποδίζουν τη δυνατότητα εργασίας, το συνολικό εισόδημα θα πρέπει να υπολογίζεται μόνο βάσει του αθροίσματος του αντίστοιχου επιδόματος του ΟΠΕΚΑ ανά έτος. Τέλος, ειδικά μέριμνα πρέπει να υπάρξει για νεαρά άτομα που αντικειμενικά αδυνατούν να αποδείξουν επαρκή εισοδήματα για τα προηγούμενα έτη λόγω ανηλικιότητας ή λόγω της εξαιρετικά νεαρής τους ηλικίας (πρώτα έτη της ενηλικίωσης).
- ◆ Στην αναγνώριση των επιπτώσεων που επέφερε η οικονομική πραγματικότητα λόγω της πανδημίας του Covid-19, με αποκλεισμό των ετών της πανδημίας από τον υπολογισμό των εισοδημάτων λόγω της οικονομικής δυσπραγίας μεγάλου τμήματος του πληθυσμού κατά τα έτη αυτά.

Η πολιτογράφηση υπήρξε ανέκαθεν μια ιδιαίτερα σύνθετη διοικητική διαδικασία, με διαφορά ίσως η πιο δύσκολη και χρονοβόρα για την ελληνική δημόσια διοίκηση, και οι άνθρωποι που κατάφεραν να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια με τον τρόπο αυτόν ήταν πάντα λιγοστοί.

Τα τελευταία χρόνια, παρόλες τις συνεχείς νομοθετικές αλλαγές, η διαδικασία της πολιτογράφησης αφήνει έξω ένα μεγάλο αριθμό αλλογενών που έχουν ενταχθεί με ουσιαστικό τρόπο στη χώρα: άνθρωποι με διαμονή δεκαετιών στην Ελλάδα, με γνώση της γλώσσας και κουλτούρας, με ανάπτυξη επαγγελματικών δραστηριοτήτων και οικογενειακών δεσμών αδυνατούν να πολιτογραφηθούν λόγω προσκομμάτων που τίθενται από το ισχύον πλαίσιο των ουσιαστικών προϋποθέσεων.

Πράγματι, η διαδικασία διακρίβωσης των ουσιαστικών προϋποθέσεων πολιτογράφησης αλλογενών στην Ελλάδα, όπως είναι τώρα διαμορφωμένη, δεν ανταποκρίνεται στην κοινωνική, εργασιακή και οικονομική πραγματικότητα των αλλοδαπών που διαμένουν νόμιμα στη Ελλάδα. Με άλλα λόγια, δε σχετίζεται με τα βιώματα και την καθημερινότητά τους. Ως εκ τούτου, τα ποσοστά επιτυχίας στη διαδικασία πολιτογράφησης φθίνουν κατακόρυφα, ενώ έχει αρχίσει ήδη να περιορίζεται και το ενδιαφέρον των ίδιων των υποψηφίων, εξαιτίας των δυσκολιών που αναλύονται στο παρόν κείμενο.

Για τη βελτίωση του ισχύοντος πλαισίου, προχωρήσαμε σε μία σειρά από προτάσεις. Συγκεκριμένα, η κατανόηση της εργασιακής πραγματικότητας των μεταναστριών και μεταναστών και ο ρεαλιστικός τρόπος θέασης της οικονομικής κατάστασης της χώρας τα τελευταία χρόνια θα επιτρέψουν να διαφανεί, σε όλο το εύρος της, η αναγκαιότητα της κατάργησης των οικονομικών κριτηρίων για το ελάχιστο επαρκές εισόδημα. Η τροποποίηση αυτή κρίνεται εντελώς απαραίτητη για την οικοδόμηση ενός δίκαιου συστήματος πρόσβασης στην ελληνική ιθαγένεια. Επιπλέον, απαιτείται

και η επανεξέταση του εξαιρετικά εξειδικευμένου επιπέδου γνώσεων για την απόκτηση του ΠΕΓΠ. Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα Θεμάτων πρέπει να τροποποιηθεί προς μία κατεύθυνση ουσιαστικής εξακρίβωσης της ένταξης και των δεσμών με τη χώρα, χωρίς να επιζητά την αποστήθιση γνώσεων, συχνά ελάχιστα συναφών με την πραγματικότητα του μεταναστευτικού πληθυσμού, αλλά και των γηγενών ακόμα.

Με γνώση του ισχύοντος καθεστώτος πολιτογράφησης αλλά και με βάση τη μακρόχρονη εμπειρία και των δύο οργανισμών, υπάρχει η βαθιά πεποίθηση πως οι παραπάνω συστάσεις κινούνται προς την κατεύθυνση εκείνη που πρώτο το υπουργείο υπέδειξε, τη διαμόρφωση και εφαρμογή μιας «αντικειμενικής, καθολικής και αδιάβλητης» διαδικασίας πολιτογράφησης.

Αθήνα, Ιανουάριος 2023

© 2023, Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity

ISBN: 978-618-84226-8-1

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ αυστηρά η αναδημοσίευση, ολική, μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή, η κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου της έρευνας αυτής με οποιονδήποτε τρόπο (ηλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο), χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity.

Αυτόνομη έκδοση

info@g2red.org

Επιμέλεια/διόρθωση: Σοφία Καραβέλη

Γραφιστικός σχεδιασμός: Ermal N. Tahiraj